

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

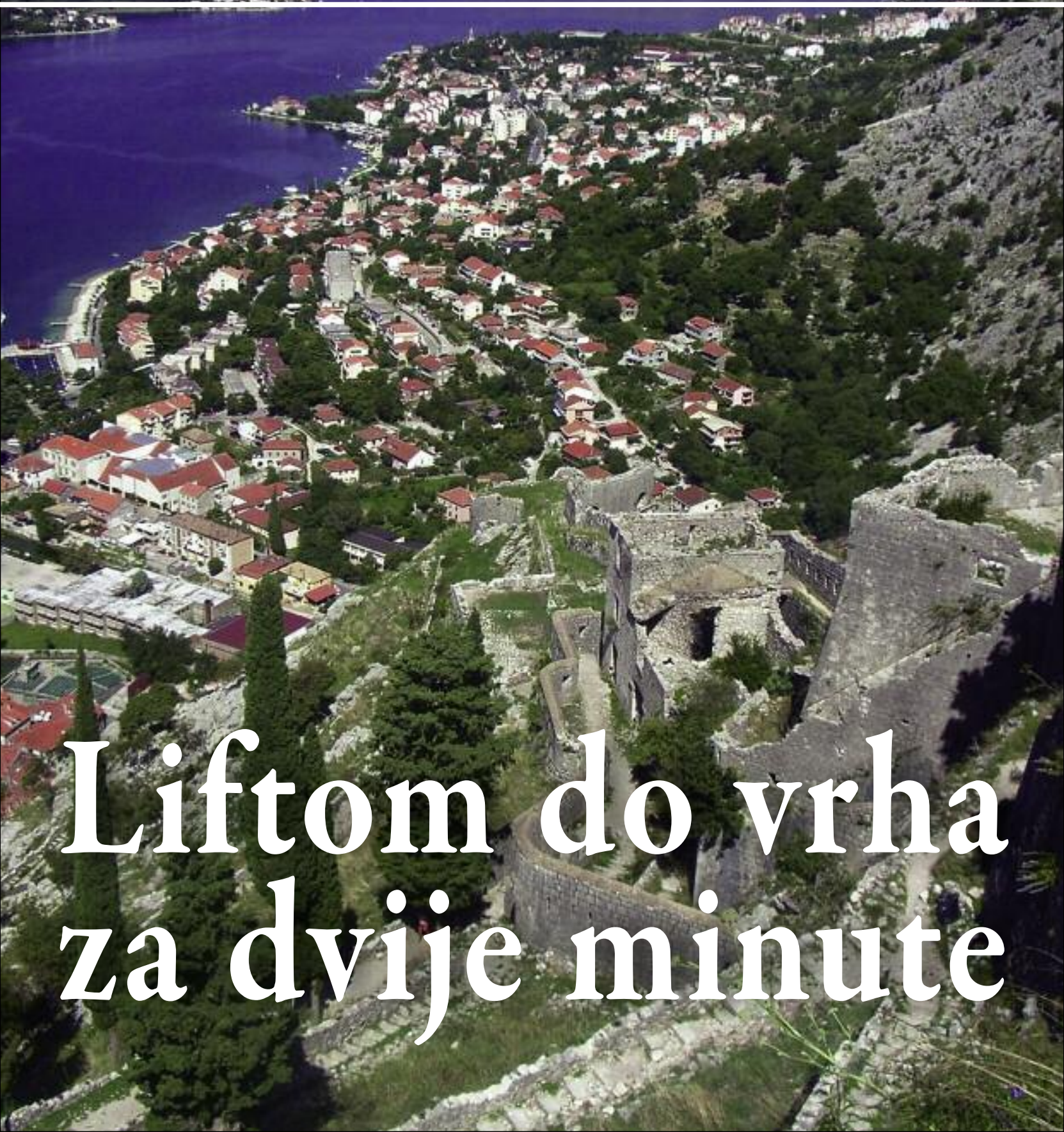
Godina VIII

Broj 61/62

Travanj/ Svibanj 2010.

Cijena 1 €

ISSN 1800-5179



Liftom do vrha
za dvije minute

Okus koji razotkriva užitke.



www.jedo.hr

KING

KRALJ UŽITKA

**SJEĆANJE NA MALU, ALI UGLEDNU
ZAJEDNICU BOKELJA**

Tripundan u Šibeniku

STR. 14

ZNANSTVENI SKUP U BARU

Povijesni tragovi Šimuna Milinovića

STR. 20

**PROMOCIJA KNJIGE
TIN UJEVIĆ I CRNA GORA**

Duboke veze

STR. 28

**TVRĐAVA SV. IVAN ILI
SAN GIOVANNI U KOTORU**

Liftom do vrha za dvije minute

STR. 32

**EKUMENSKI CENTAR
DON BRANKO SBUTEGA**

Vjera mora spajati

STR. 36

**KULturna BAŠTINA MANJINSKIH
NARODA CRNE GORE**

Bogatstvo različitosti

STR. 46

**KULturne POTREBE MLADIH
U BOKI KOTORSKOJ**

Kultura je tolerancija

STR. 48

Poštovani čitatelji

U našem časopisu u nekoliko navrata pisali smo o tome kako je jedini razlog zbog kojeg smo usporili dinamiku izlaženja – financijske prirode. Tema, kako ćete se uvjeriti i u ovom broju, ima više nego dovoljno, uvijek ostane i nekih koje moraju čekati sljedeće izdanje, naših je uglednih suradnika sve više, a ne izostaju ni pohvale koje redovito dobivamo – najskorije na otvorenju Hrvatskog doma u Podgorici, od vrlo kompetentnih ljudi, akademika, književnika, političara, kolega iz medija...

Netko će reći – u redu, nedostatak financija je globalni problem, pa evo i Grčka je bankrotirala, ne piše se baš dobro ni Mađarskoj, euro slabi u odnosu na dolar... Slažemo se, kad ovdje ne bi bilo nešto sasvim drugo u pitanju. Novca, naime, ima, i to više nego dovoljno, ali nije baš pravilno raspoređen. O tome smo detaljno pisali u članku o raspodjeli sredstava Fonda za manjine i Hrvatskog nacionalnog vijeća. Na što su utrošene stotine tisuća eura, još nismo dobili točan odgovor.

U međuvremenu, na natječaju Veleposlanstva Republike Hrvatske za dodjelu sredstava MVPEI RH, Hrvatski glasnik dobio je samo tisuću eura. Tome je prethodila odluka Vijeća da njihov predstavnik glasa protiv dodjele sredstava našem časopisu.

Ne želimo reći da Povjerenstvo nije bilo objektivno i da je na njih utjecala takva odluka Vijeća. Mislimo prije da su željeli pravedno rasporediti velika sredstva koje RH dodjeljuje svim projektima Hrvata u Crnoj Gori. Mi smo samo bili kolateralna šteta.

Uoči zaključenja ovog broja stigao je poziv iz redakcije Radio Dux-a kako intervju planiranog sa mnom kao urednikom Hrvatskog glasnika neće biti. Razlog: Svi su zaposleni dobili otkaze. Na njihovoj web adresi, sa koje se čuje glazba, više nema informacija, osim da je stranica u izradi. Pozvali smo urednika Miroslava Marušića koji nam je objasnio da su nastupili izvjesni kadrovsko - organizaciono - financijski problemi.

„Nismo mogli garantirati dugoročnu sigurnost ekipi koja tu bila zaposlena, a na čemu su oni inzistirali. Prešli smo na ljetnu shemu i već do kraja mjeseca formirat ćemo novu ekipu i nastaviti s emitiranjem informativnog programa“, kazao je Marušić.

S radio Duxom i gosp. Marušićem od samog početka imamo odličnu suradnju. Želimo im opstanak, jer nam je to svima u interesu. Ali ovaj događaj je zvono na uzbunu i poruka svima koji su ogromna sredstva uložili u projekt radija: mediji se relativno lako pokreću, ali ih je jako teško održati.

Maćehinski odnos prema Hrvatskom glasniku i pokušaji gašenja nečeg što dokazano funkcionira već osam godina i ima medijsku moć i utjecaj nikom ne može donijeti ništa dobro. I zna se vratiti kao bumerang. Valjda će o tome svi promisliti prigodom sljedeće raspodjele sredstava, ili odbijanja davanja bilo kakve izjave ili intervju za naše „ne baš hrvatsko glasilo“. Bez obzira na sve, naš poziv na suradnju zasnovan na principima zajedničkog cilja zaštite interesa Hrvatske zajednice u Crnoj Gori i razvoja dobrosusjedskih odnosa sa Republikom Hrvatskom, i dalje stoji otvoren.

**Vaša urednica
Tamara Popović**

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Zatvoreni bazen, Škaljari 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0) **32 304 232** Faks: +382 (0) **32 304 233**
E-mail: hgd-kotor@t-com.me
Žiro-račun: **510-4741-76**
Osnivač: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Predsjednik: **dr Ivan Ilić** Glavni urednik: **Tamara Popović**
Urednički odbor: **Tripo Schubert, Marija Mihaliček, Joško Katelan, Dario Musić, Željko Filičić** Lektor: **prof. Marina Bastašić** Fotografije: **Foto Parteli, R. Milić, S. Kordić**
Dizajn&priprema: **Radionica LCG** Tisak: **Grafo-Bale – Podgorica** Naklada: 800 primjeraka Cijena: 1,00 euro

*DJECA POLAZNICI DOPUNSKJE NASTAVE NA HRVATSKOM
JEZIKU POSJETILA ŠIBENIK*

Nezaboravan susret

Piše:
Tamara POPOVIĆ

U organizaciji Hrvatskog građanskog društva Crne Gore i Grada Šibenika, djeca iz Boke, polaznici dopunske nastave na hrvatskom jeziku, boravila su od 23-25. travnja u Šibeniku.

Sve je počelo tako što je na jednoj od sjednica Školskog odbora prof. **Marina Bastašić** predložila da djeca koja pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku ove godine posjete Šibenik. Ideja se počela realizirati na Tripundanskom balu, kada je tajnik HGDCG **Tripo Schubert** o tome razgovarao s predsjednikom Šibenske narodne glazbe **Darkom Gulinom**, koji je odmah prihvatio osigurati kontakte i pomoći u organiziranju ovog izleta. U projekt se aktivno uključila predsjednica podružnice HGDCG Tivat **Ljerka Sindik**, te s druge strane vodstvo Grada Šibenika, koje je sufinanciralo boravak djece i za svo vrijeme boravka brinulo da boravak bude i ugodan i dobro osmišljen.

U autobusu koji je 23. travnja krenuo ka Hrvatskoj, a kojim je upravljao **Dejan Maslovar**, (moramo spomenuti kako je do kraja putovanja imao mnogo strpljenja i razumijevanja za dječje glazbene i ostale zahtjeve), bile su voditeljice puta, već spomenute Ljerka Sindik i Marina Basta-

Nacionalni park Krka najviše impresionirao djecu, ali ništa manje radoznalo obišli stari grad Šibenik, katedralu, brod Kraljica mora, popeli se na tvrđavu sv. Mihovil, plovili ka otoku Prvić i šetali vodičkim ulicama

šić, te djeca i mame koje su brinule o svojoj ali i ostaloj djeci raspoređenoj po grupama: **Božinović Matea, Božinović Nikola, Božinović Martina, Petrović Andrej, Petrović Matija, Božinović Ivana, Božinović Tamara, Sindik Mario, Francesković Rozalija, Nikolić Šimun, Vuksanović Nikolina, Luković Agata, Krasan Domenika, Krasan Maja, Luković Marko, Nikolić Valentina, Sindik Donato, Vuksanović Ivana, Klenak Nina, Bogdanović Talija, Francesković Romana, Dolinac Marcus, Vučinović Antonia, Petrović Ema, Petković Sanja, Vuksanović Božica, Dolinac Stela, Sindik Kornelija, Vučinović Karolina, Stipanić Tonka, Slavović Božo i Luković Suzana.**

Doček u školi Vidici

Djecu iz Boke ispred osnovne škole Vidici dočekali su ravnatelj **Darko Relja**, predsjednik Šibenske narodne

glazbe **Darko Gulin**, pročelnica Upravnog odjela za društvene djelatnosti **Živana Podrug** i zamjenik gradonačelnika **Franko Vidović**, koji je iskazao dobrodošlicu u ime Grada Šibenika i poželjeo da

U Vodicama





djeca prigodom ovog boravka nauče što više o Hrvatskoj.

Učenici škole Vidici su priredili prigodan program. Nakon glazbenog i plesnog dijela goste je pozdravio ravnatelj Darko Relja i pročelnica Živana



Podrug, kojima se na toplom prijemu zahvalila učiteljica dopunske nastave prof. Marina Bastašić. Ispred HGDCG obratila se predsjednica tivatske podružnice Ljerka Sindik. Dogovoren je uzvratni posjet djece iz Šibenika Boki, a razmijenjeni su prigodni pokloni. Ravnatelj je uručio i knjige za knjižnicu HGDCG, a za drage goste škola je tog, i narednog dana, organizirala svečani ručak.

„Crna Gora, iako mala država, je jako interesantna sa svojom bogatom kulturom. Nikada nisam bio, a uvijek sam je želio posjetiti, naročito primorje i Boku – zaljev svetaca. Zato se iznimno radujem pozivu, jer će mi se nakon toliko godina života i rada iznenada ta želja ispuniti, da odem u Crnu Goru sa svojim učenicima i suradnicima“, kazao je za Hrvatski glasnik ravnatelj škole Vidici Darko Relja.

Pročelnica Živana Podrug također je bila puna dojmova.

„Drago nam je što smo vas ugostili. S nestrpljenjem smo

vas iščekivali i vjerujem da ćete uživati u našem gradu. Trudićemo se biti vam dobri domaćini i da upoznate što više od naše kulture i povijesti. Nadamo se da naša suradnja neće ovdje stati i s radošću prihvaćamo vaš poziv na uzvratni posjet. To je za nas odrasle, a posebno za djecu, veliki doživljaj i veliko iskustvo. Zato vjerujem i da je za djecu iz Crne Gore ovaj dolazak jedinstveno iskustvo - ništa pročitano ne može zamijeniti „doći i vidjeti“. Hvala što ste izabrali Šibenik“, izjavila je za naš časopis gđa Podrug.

Gostima i domaćinima nakon ručka se pridružila vodič **Jasenska Ramljak** i predsjednica društva Naša djeca **Mira Jušić**, te smo krenuli u obilazak Šibenika.

Obilazak Šibenika

Šibenik je smješten posred istočne obale Jadranskog mora, u slikovitom zaljevu u koji utječe Krka, jedna od najljep-

ših rijeka Hrvatske. Jedini je veći obalni grad koji nisu utemeljili Rimljani, nego Hrvati, prije više od tisuću godina, pa je prema tome najstariji samorodan hrvatski grad.

Središnji gradski trg, današnji Trg Republike Hrvatske, nekadašnja *Plathea communis*, stoljećima je bio središte javnog i društvenog života srednjovjekovnog Šibenika. Oko trga nalaze se najrepresntativniji objekti šibenskog graditeljstva: katedrala, vijećnica, mala lođa, kneževa i biskupska palača te sklop kamenih patricijskih palača. Među njima je, nesumnjivo, najpoznatija čuvena Šibenska katedrala sv. Jakova, jedna od najoriginalnijih građevina europskog kasnog srednjovjekovlja, ponajviše vezana uz čuvenoga domaćeg majstora **Jurja Dalmatinca**. 1431. godine položen je kamen temeljac ovom jedinstvenom spomeniku, ne samo šibenske, već europske sakralne arhitekture.

Ne zna se tko je izradio nacrt velebne građevine. Nakon majstora Bonina iz Milana, gradnju katedrale preuzima Juraj Matejev Dalmatinac. Temperamentni Juraj u gradnju unosi nove oblike i daje građevini ljepši izgled. Podiže krstionicu, sakristiju, likove Petra i Pavla, anđele, dva dječaka s natpisom o gradnji, brojne ukrase i niz od 34 lavlje i 71 ljudske glave. Svaka glava je različita čime je Juraj ovjekovječio ljude svoga vremena koji su s raznih strana dolazili u Šibenik. Gledana iz zraka, djeluje kao salivena u jednom komadu.

Svoju savršenu cjelovitost duguje činjenici da je jedina građevina u Europi izgrađena isključivo od kamena. Nisu korištena nikakva vezivna sredstva već su montirane pomno isklesane kamene ploče, međusobno sastavljene pomoću žljebova i ispupčenja.

Izgradnja je trajala od 1431. pa sve do 1536. godine, a po-

svećena je 1555. godine. Rukovodeći gradnjom katedrale, Juraj Dalmatinac je okupio u Šibeniku mnogo suradnika. Nažalost, nije uspio dovršiti svoje remek-djelo. Na trgu ispred katedrale, Šibenik mu je podigao spomenik, rad velikog kipara Ivana Meštrovića. Nakon Jurjeve smrti, protomajstor gradnje Šibenske katedrale bio je Nikola Firentinac, potom mletački graditelj Bartol i Jakov iz Mestre i zadarski majstor Mestičević. Šibenska katedrala je danas jedna od najvrijednijih građevina ovog dijela Europe. 2001. godine uvrštena je u svjetsku baštinu UNESCO-a.

Prigodom obilaska znamenitosti, djeca su velikom pozornošću upijala sve što im je govorila vodič gđa Ramljak, inzistirajući s vremena na vrijeme da ponove neke podatke. Djeca su zbilja i zapamtila mnogo toga, u što smo se uvjerali na odmoru koji im je na trgu uz osvježanje priredio grad Šibe-



Večera u Šibenskoj narodnoj glazbi

nik. Tu smo od gđa. Ramljak, Podrug i Jušić doznali i da je Šibenik grad djece i da su najveći kulturni događaji Međunarodni dječji festival i Večeri dalmatinske šansone. Međunarodni dječji festival koji počinje krajem lipnja i traje dva tjedna redovito se održava od 1960. i okuplja plesne, dramske, likovne i druge umjetnike i društva iz cijeloga svijeta.

Putovanje na otok Prvić

Nakon obilaska grada uputili smo se ka luci gdje je bio usidren brod redovne linije ka otoku Prvić. Krenuli smo kroz kanal sv. Ante, jedinstven na svijetu. Već je pomalo padao mrak i palila se svjetla, što je doprinijelo ugođaju neobične avanture putovanja k nama nepoznatom odredištu.

Iako pomalo umorna, djeca nisu prestajala biti znatizeljna te su zadobila simpatije ostalih putnika. Čak im je brodski kuhar svima podijelio po parče pizze, što skoro nitko nije odbio.

Administrativno, Šibenik pripada Šibensko-kninskoj županiji čiji se otočni dio sastoji od 242 otoka. Taj se arhipelag pretežno nalazi u sjeverozapadnom dijelu šibenskog akvatorija. Razvedena obala s brojnim uvalama i lučicama, te s mnoštvom otoka, otočića i nadmorskih grebena posebno se ističe Kornatskom skupinom. Od otoka samo su Prvić, Zlarin, Kaprije, Žirje, Krapanj i Murter stalno nastanjeni.

Naziv Prvić dolazi od Prvica ili Prvina, proljetnog Boga ili Boga vršidbe starih poganskih Hrvata. Na otoku se nalaze dva naselja: Prvić Luka i Šepurine, a njegovo se ime prvi puta spominje u 11. stoljeću. Juraj Šizgorić kaže 1487.: "Prvić otok naseobina je šibenskih plemića, osobito u doba kuge, kada po gradu hara.



Učiteljica dopunske nastave na hrvatskom jeziku prof. Marina Bastašić



Predsjednica HGDCG-podružnice Tivat Ljerka Sindik

Onamo su vrlo obrađeni vrtlovi, krasni vinogradi, plodne masline i lijepe zgrade pomoraca." Danas otok ima iste te prirodne karakteristike, prekrasne plaže i iznimno čisto more, ali tek nešto više od 450 stanovnika. U prvoj polovici 20. stoljeća većina se iseljava „trbuhom za kruhom“. Vlada nestvarna tišina budući da nema saobraćaja, a veza sa kopnom održava se brodom. Skoro sve kuće bile su zatvorene, mogao se sresti tek po koji prolaznik, uglavnom sta-

rije dobi.

„Bija sam vani 20 godina i vratija sam se. Ža mi je šta san uopće iša. Idemo na ribe, ovo malo što imamo nam je dosta“, kazao nam je jedan od njih.

Saznali smo kako su najviše ponosni što s ovog otoka vodi podrijetlo izumitelj padobrana, polihistor, jezikoslovac, pronalazač, diplomat, inženjer, svećenik i biskup **Faust Vrančić**. Faust je umro u Mlecima 1617. i pokopan je prema svojoj želji u crkvi sv. Ma-

rije ili Gospe od Milosti u Prvić luci, u kojoj se nalazi i njegov muzej. Kod obitelji Draganića Vrančića u Šepurinama postoji njegov portret od 1605. nepoznatog slikara. Nažalost, nije ostala kutija u Faustovu grobu. Oko 1860. neki su provalili noću u crkvu i odnijeli je misleći da je tu blago zakopano. Bile su samo tiskane i netiskane stvari Vrančića, koje su se razletjele po selu.

Nacionalni park Krka

S otoka Prvić uputili smo se brodom ka Vodicama, uživajući još jednom u prekrasnom šibenskom arhopelagu, ovog puta uz ozračje dnevne svjetlosti.

U Vodicama nas je sačekala **Elza Lasan Zorobabel**, nekada savjetnica u Konzulatu u Kotoru, koja je pomogla organizirati smještaj u jednom obiteljskom hotelu.

Krenuli smo u obilazak, u kojem smo saznali da je ovaj gradić u posljednjih nekoliko godina izrastao u jedan od najviše posjećenih turističkih centara na hrvatskom primorju. Nismo dozvolili da nam raspoloženje pokvare kiša i tmurni oblaci, neočekivana hladnoća i poluprazne ulice. Imali smo privilegij da otvorimo sezonu i na Prviću, i u Vodicama, bio je jedinstven zaključak vesele grupe koja je razbijala monotoniju kišnog dana. Djeca su i dalje bila hiperaktivna i bučna, a nije izostala ni akcija kupovine suvenira i raznih potrebnih i nepotrebnih sitnica u vodičkim dućanima.

Spuštajući se autobusom ka Krki, naš neumorni domaćin i vodič kroz Nacionalni park Darko Gulin ispričao je, pokazavši na Skradin, kako je jedan od glavnih junaka Gorskog vijenca Vuk Mandušić rođen u Rupama blizu Skradina. Pročuo se kao hrvatski ju-



**Pogled s tvrđave
sv. Mihovila**

nak protiv Turaka za vrijeme Kandijskog rata (1645.-1669.). Ističući se u brojnim bitkama na području srednje Dalmacije, dobivao je odličja i pismena priznanja od Mlečana. Hrabra i mudra ratnika Mandušića 'posuđuje' Njegoš i unosi u svoj Gorski Vijenac. Mandušić sudjeluje u bitkama protiv Turaka za oslobođenje brojnih utvrđenih dalmatinskih gradova: Šibenika, Skradina, Drniša, Velima, Vrane, Knina, Klisa... Pravio je 'izlete' u zapadnu Bosnu sve do Ključa. Poginuo je nedaleko od rodnog sela Rupa braneći zauzetu kulu Zečevu. Sablju Vuka Mandušića, kao i brojne dokumente čuvaju fratri u samostanu Visovcu na Krki.

Krka je za djecu bila izniman ugođaj i, kasnije će se ispostaviti, ostavila najjači dojam. Nakon prekrasne morske našla su se u neobično jasnoj i mirisnoj atmosferi vodopada i

rječnog zelenila. S radoznalošću su obišla etno-selo u kojem je od zaborava otet sistem rada stare vodenice.

Nacionalni park Krka prostire se na 142 četvorna kilometra, od kojih 25,6 otpadaju na vodenu površinu. Od podnožja Dinare kod Knina, gdje izvire, pa do Šibenskog kanala, predstavlja jedan od najzanimljivijih krških fenomena. Nepredvidljivost krša i djelovanje vode očituje se već na samom početku ovog prekrasnog krajolika. Potok Krčić od svog vrela i relativno kratkog toka završava 22 metra visokim Topoljskim bukom ili Krčićem. Logično bi bilo zaključiti da se tu nastavlja Krka, odnosno da je Krčić samo njen prvi dio. Ali u podnožju ovog zimi bučnog, a ljeti suhog slapa, krije se pravo vrelo Krke. Ispod Krčića protječe podzemna rijeka koja na površinu izlazi baš na tom mjestu. Dalje Krka nastavlja



teći kroz 75 kilometara dug i živopisan kanjon, padajući 242 metra, preko sedam sedrenih barijera, od kojih je Skradinski buk s padom od 46 metara najveća sedrena barijera u Europi.

Kraljica mora

Poslije obilaska Krke, očekivala nas je još jedan na svoj način jedinstven doživljaj – posjet brodu Kraljica mora.

Naši su domaćini ispričali kako je Kraljica mora prvi školski brod sagrađen u samostalnoj Republici Hrvatskoj, luka upisa joj je Dubrovnik. Riječ je o jedrenjaku tipa Loger s dva jarbola, dužine 35 metara, širine 8,55 m, gaza 2,65 m, a primat će 28 učenika i 4 profesora te 7 članova posade. Ukupna vrijednost broda je 37 milijuna kuna. Zvuči nevjerojatno da je posljednji brod za praktičnu na-

stavu s ove strane Jadrana izgrađen još davne 1894. godine u Kielu. Naručitelj broda je Ministarstvo pomorstva, prometa, infrastrukture, idejni projekt je izradio Brodarski institut iz Zagreba, a graditelj brodogradilište Montmontaža - Greben iz Vela Luke. Djeca su, naravno, osim što su slušala, koristila svaki trenutak da „praktički“ isprobaju dostupne instrumente i zagledaju svaki kutak broda.

Tvrđava Sv. Mihovila

Šibenik je okružen sa četiri tvrđave. To su tvrđava sv. Mihovila, sv. Nikole, sv. Ivana (poznata i pod nazivom Tanaja), te tvrđava Barone, odnosno "Forte Barone Degenfeld", ali je danas Šibenčani zovu imenom "Šubićevac" ili "Vidikovac". Neumorne organizatorice Ljerka Sindik i Marina Bastašić nisu popustile

pred komentarima „ne možemo, umorni smo,“ i natjerale su djecu da se popnu na tvrđavu sv. Mihovila. Nitko od njih nije zažalio, jer se s tvrđave pruža predivan pogled prema staroj gradskoj jezgri.

Tvrđava sv. Mihovila uzdiže se na uzvisini 70 m nad morem i najstarija je šibenska tvrđava. Iako je najvjerojatnije građena prije samog spomena Šibenika 1066. godine, prvi povijesni podaci o postojanju ove utvrde su tek iz 12. stoljeća. Iz do sada poznatih arhivskih podataka, nesumnjivo je da je nekoliko puta doživjela djelomična ili potpuna uništenja. U 19. stoljeću, za vladavine Austrije dolazi do sustavnog rušenja jednog dijela zidina koje su okruživale grad. Naime, 1864. uklonjene su zidine (s kulama i glavnim kopnenim vratima) koje su opasivale grad sa sjeverne i jugoistočne strane. Od njih su da-



**Kroz NP Krka djecu je vodio
predsjednik Šibenske glazbe Darko Gulin**

nas sačuvani samo fragmenti; segment sa sjeverne strane na Gorici, mali dio gradskog zida pokraj Poljane, dio zida kroz park prema obali te ostaci bastiona iz 17. stoljeća iza hotela "Krka".

Gosti Šibenske narodne glazbe

Umorne nakon cjelodnevnog boravka na svježem zraku i neumornog hodanja, djecu je obradovao posjet Šibenskoj glazbi, gdje su konačno mogli odmoriti ali i večerati specijalitete koje su za njih priredili sami glazbenici. Osim kulinarskog nije izostao, očekivano, ni glazbeni ugođaj.

Od predsjednika Gulina i njegovih suradnika doznali smo kako je Šibenska narodna glazba utemeljena 1848. g. ulaskom Gradske glazbe u sastav Narodne garde grada Šibenika. Burni događaji iz te godine, koji su pored socijalne nosili i snažnu nacionalnu komponentu, odredili su budućnost glazbe kao hrvatskog društva koje će unatoč pritiscima slijedećih 40 godina biti jedino hrvatsko društvo u cijeloj

lom šibenskom kraju i jedno od rijetkih u Hrvatskoj. U svojoj dugogodišnjoj povijesti glazba je ostvarila više od 12000 nastupa. Nastupajući na 20 međunarodnih festivala i smotri, svirala je u 12 europskih država uvijek časno predstavljajući svoj grad i domovinu. Orkestar je nastupio na osam republičkih smotri puhačkih orkestara Hrvatske na kojima je uvijek osvajao visoka mjesta.

Danas Šibenska narodna glazba djeluje kao glazbena udruga u dvije osnovne sekcije: Puhački orkestar, čiji je umjetnički rukovoditelj mo Damir Marušić, broji 55 članova i stalno se nadopunjuje glazbenicima iz "male škole glazbe", u kojoj trenutno uči i 5 djece. Sekcija mažoretkinja, utemeljena u ožujku 1996. g. pod vodstvom Lade Ležaić i Vesne Bolanče, već je postigla značajne uspjehe u Hrvatskoj, a također su nastupale više puta u Francuskoj.

Ponosni su na visoko odličje predsjednika RH **Stjepana Mesića** koji ih je odlikovao najvišim državnim priznanjem, Poveljom Republike Hrvatske.



Istraživanje otoka Prvič

Povratak „priko Splita“

U jutarnjim satima, u nedjelju 25. travnja, krenulo se nazad ka Boki, ali uz neizbježno zastajanje u Splitu, koji je djeci ostao u lijepim uspomena- ma još od prošlogodišnjeg izleta na koji su također išli s učiteljicom Marinom. Povratak smo iskoristili za razgovor s djecom, kakve dojmove nose s ovog putovanja.

Martina Božinović, učenica šestog razreda, prvi puta je bila u Šibeniku. Najviše je se dojmila Krka, potom katedrala sa 71 kamenom glavom, krstionica, i to što su se popeli na tvrđavu odakle se pruža prelijepi pogled.

Marcus Dolinac kazao nam je kako ga se najviše dojmio doček u školi.

„Svidjelo mi se što su imali kape i što su pjevali himnu“, bio je vrlo određen Marcus, jedan od najmlađih putnika, i dodao: „Dobro je bilo, vidio sam svašta. Svidjela mi se rijeka Krka i vodopadi“. I ostala su djeca jednoglasno prihvatila kako ih se Krka najjače doj-



mila.

Gospođu **Božicu Vuksanović**, predsjednicu Školskog odbora dopunske nastave na hrvatskom jeziku, oduševilo je sve što je vidjela.

„Mislim da su sva djeca zadovoljna i da su se jako lijepo proveli. Opet smo obišli jedan dio Hrvatske koji prije toga nismo vidjeli. Zahvaljujem organizatoru Hrvatskom građanskom društvu i učiteljici Marini koji su to omogućili i sproveli u djelo. Nije bilo lako, znam. Nadamo se da ćemo i sljedeće godine ići. U svakom slučaju, od srca hvala u ime sve djece i roditelja za ova prelijepa tri dana“, kazala je za Hrvatski glasnik gospođa Vuksanović, i dodala kako bi možda ipak izdvojila NP Krka, koji je sve oduševio.

„Prekrasno je, vrijedilo je poći i pogledati. To je ujedno poziv svima koji nisu bili da tamo obavezno odu“, istakla je gđa Vuksanović.

Učiteljica dopunske nastave na hrvatskom jeziku prof. Marina Bastašić kazala je kako je vrlo zadovoljna ovim izletom.

„Ono što je bilo u planu, da ovaj izlet bude povijesno -kulturno -edukativni, doista je



Na brodu Kraljica mora

Kornati



uspjelo. Posjećujući grad Šibenik, njegovu povijesnu jezgru, tvrđavu, upoznali smo jedan stari grad koji je specifičan jer je jedini na hrvatskoj obali koji su sagradili sami Hrvati. S druge strane, to je začinjeno posjetom Nacionalnom parku Krka, čime smo upoznali je-

dnu geografsku crtu jadranske obale, ljepoticu Hrvatskog Jadrana“, istaknula je prof. Bastašić. Zamolili smo je da „podvuče crtu“ školske godine koja je na izmaku i da nam iznese planove za sljedeću.

“Što se tiče ove školske godine, moram priznati da sam

izuzetno zadovoljna cjelokupnim radom, kako svojim, tako i moram pohvaliti suradnju sa hrvatskim udrugama Boke kotorske. Zahvaljujem za pruženu potporu svim članovima Školskog odbora. Što se tiče rada hrvatske dopunske nastave, najveći kompliment radu ove godine je ispunjena kvota učenika. U planu je završna priredba za kraj školske godine, djeca spremaju koreografiju i scenski nastup, pišu tekst svoga igrokaza. Za iduću godinu planiramo da se dovede još učenika, jer ovo nije vid nastave gdje djeca samo sjede i moraju učiti, već doista prijateljski rad gdje najviše ističem dinamiku nastavnoga procesa. Upis je svakog dana, nikada nije kasno.

Vrlo sam zadovoljna organizacijom samih izleta do sada. Već je postala tradicija da jednom godišnje učenike povedemo u jedan hrvatski grad da ga upoznaju, jer ipak je sa-



svim drugačije kada se dijete neposredno i direktno susretno sa povijesnom, kulturološkom, geografskom pričom.

Zahvaljujem HGDCG što je pomoglo u organizaciji ovog izleta, gosp. **Tripu Schubertu** što je dao sve od sebe da dođemo u kontakt sa osobama u Šibeniku koje su tamo odradile svoj dio organizacije – gosp. Gulinu i gdji Podrug, ravnatelj Škole, uopće Gradu Šibeniku, te gdji Elzi Lasan Zorobabel“, kazala je prof. Marina Bastašić.

U ime HGDCG na kraju putovanja zahvalila se i Ljerka Sindik, predsjednica tivatske podružnice, koja je također poželjela da se i sljedeće godine dogodi jedan ovako uspješan izlet.

Za kraj, spomenimo i to da su u vrijeme dok smo mi putovali ka Boki, naši domaćini iz Šibenske glazbe otišli postavljati dva križa za stradale vatrogasce – Marinka Kneževića i Dina Klarića. Gradili su ih i šibenski vatrogasci, i Gradska straža, muzealci, ljudi iz gradske uprave, i obitelji Klarić i Stančić... U ukupno 12 križeva ugradit će se oko 500 prostornih metara kamena. Kada spomen-park bude sagrađen – a predviđeno je da to bude 21. svibnja – vidjet će se iz svemira.

Priča o gradnji spomen-parka na mjestu stradanja dvanaestorice vatrogasaca na Velom vrhu na otoku Kornatu priča je o golemoj energiji onih koji svojim sudjelovanjem u tom projektu odaju počast stradalima i svjedoče zajedništvo. U tom ozračju dovršimo ovu priču o Šibeniku, u želji da i mi jednog dana posjetimo Kornate, za koje ovoga puta nije bilo vremena, te da domaćinima koji su nas dočekali srdačno i prijateljski takav prijem uzvratimo kada nam sljedeće godine stignu u uzvratni posjet.



***Pročelnica za društvene djelatnosti
Grada Šibenika Živana Podrug***



Ravnatelj osnovne škole Vidici Darko Relja



SJEĆANJE NA MALU, ALI UGLEDNU ZAJEDNICU BOKELJA

Šibenik 1935. godine



Tripundan u Šibeniku

Sv. Tripun je zaštitnik ustanove Plemenita Tijela Bokeljske Mornarice, simbol stare slave i moći Boke. Bokelji bez razlike vjere i plemena, ma gdje se oni nalazili i bilo kojem staležu pripadali, sakupljaju se svi skupa, da zajednički proslave ovaj dan

Piše:
dipl. ing. Darko GULIN

U šibenskom lokalnom tisku koji počinje 1905. izlaskom novina Hrvatska rieč tražio sam podatke o proslavi sv. Tripuna u Šibeniku. U razdoblju Austro-Ugarske nisam našao nikakvog spomena proslave, ali sam našao u razdoblju Prve Jugoslavije kada u gradu postoji mala ali ugledna zajednica Bokelja. U daljnjem tekstu donosim članke:

Pismo iz Kotora

Svečanost pohvala (lodi) sv. Tripunu proslavljena je u Kotoru 27. januara vrlo svečano uz veliko učešće naroda, bez razlike vjere. Svečanosti je prisustvovao i sreski načelnik g. Petar D. Šerović, koji je pred kratko vrijeme premješten iz Šibenika, a koji je u Kotoru već ranije služio u istom svojstvu. Poslije obavljene svečanosti na trgu s. Tripuna, pošlo se u zgradu „Admiralata Bokeljske Mornarice“ na mali „tratime-nat“. Tu je i ako nije običaj Admirala Bokeljske Mornarice pozdravio jednim lijepim govorom g. Šerovića izrazujući radost u ime ciele Boke, a naročito članova Bokeljske Mornarice, čiji je član također g. Šerović, nad njegovim povratkom. Našto se g. Šerović zahvalio jednim duljim i dirljivim govorom. (*Narodna Tribuna od 2. veljače 1934.*)

Proslava sv. Tripuna u Šibeniku

Dana 2. i 3. februara bokezi ovdje nastanjeni proslavili su tradicionalnim i starodnevničkim običajem svoga zaštitnika sv. Tripuna i pokrovitelja Plemenitog tijela bokeške mornarice sa tisućustodvadesetpetgodišnjem ponovljenjem.

U petak uvečer sastali su se u prostorijama Grand Hotela

„Krke“ oko 9 s. Svi bokezi bez razlike vjere i osjećaja da zajedničkom večerom provedu večer.

Prvo je „mali admiral“ u starodnevnoj odori plemenitog tijela bokeške mornarice izrekao pohvale sv. Tripunu: „Godišnje ponovljenje svečanosti, koje smo pripremili da svetkujemo oživljuje u nama najmilije uspomene... nek se godimice razvija slavodobitni ovaj Stijeg, a sveđe u slozi, sreći i ljubavi.

Odmah zatim orkestar je izveo „kolo mornarice“. Večeri pristupilo je preko pedeset osoba među kojima je bilo i nekoliko prijatelja Boke. Tokom večere savj. Peručić, koji je bio domaćin proslave pozdravio je prisutne zaželivši svima bokeški „Pomagavi Bog“. Rekao je da nas ovdje nije sakupio ni sjaj ni raskoš, već ona ljubav koji svi bokezi bez razlike za Boku osjećaju i koju su nam namrijeli djedovi. Tu ljubav i slogu imamo u prvom redu da zahvalimo ovoj našoj ustanovi Bokeškoj mornarici. Njezina je zadaća sveta da nas združuje u sreći, slozi i ljubavi.

Nakom pozdrava gosp. Peručića, ustao je kapetan Bilafer te je predložio da se sa ovoga mjesta pošalju pozdravni brzojavi našoj dičnoj mornarici i presvijetlom Biskupu Ucceliniju -Tice. Svi oduševljeno prihvaćaju, iza toga se čitaju brzojavi:

„Admiralu Plemenitog Tijela Bokeške Mornarice Kotor“. – Bokezi sa prijateljima okupljeni da proslave tisućustodvadesetpet godišnje ponovljenje

Predajnim običajem kliču živila mornarica i njena uloga sveta.

„Bokezi Šibenika“

Drugi brzojav: Presvijetlom biskupu bokokotorskom Ucceliniju -Tice Kotor. – Sa proslave tisućustodvadesetpet godišnjeg ponovljenja šaljem izraze najodanije harnosti i dubokog poštovanja kličući nam na ponos mile Boke.

„Bokezi Šibenika.“

Od g. Petra Šerovića primio se je sljedeći pozdravni brzojav: „Savjetniku Peručić Šibenik.“ – Predavši danas državni barjak to sveto znamenje našeg jedinstva i snage dičnoj našoj mornarici u ovom svečanom trenutku šaljem preko Vas srdačne pozdrave cijeloj uglednoj koloniji naših bokeza u Šibeniku – Šerović.

Na ovaj brzojav odgovoreno je slijedeće: „Petar Šerović načelnik sreza Kotor. – najiskrenije zahvaljujem čestitanju i pozdravima izjavljujući da će Bokezi i uvijek visoko cijeniti naše tisuću godišnje običaje koji nas vezuju u slobodi sreći i ljubavi. Bokezi Šibenika“

Osim ovih brzojava poslalo se još i braći bokezima u Splitu, a među primljenim istaknut je pozdrav našeg Dara iz Podgorice i braće iz Splita.

Večera je protekla u najvećem raspoloženju preko koje je orkestar izvodio kolo. Poslije večere razvio se je ples i izvelo tradicionalno „Kolo Mornarice“ na najveće oduševljenje svih prisutnih. U kolu se najviše istakao naš drug „Božo“. Zaba-va protekla je do dva sata kada su se razišli u najvećem raspoloženju time da se opet nađu. (*Narodna Tribuna od 6. veljače 1934.*)

Poziv na proslavu Tripundana

Pozivaju se svi Bokežani nastanjeni u Šibeniku, da prisustvuju svečanoj misi koja će se održati na Tripundan u nedjelju 3 t. m. u 11 sati u crkvi sv. Dominika. Pošto zasebnih poziva neće biti to se svi mole da ovo prime kao poziv. (*Narodna Tribuna od 2. veljače 1935.*)

Proslava Tripundana

U nedjelju Bokelji nastanjeni u Šibeniku proslavili su Tripundan, svetoga Kotorskog

pokrovitelja i Bokeške mornarice, u crkvi sv. Dominika.

Službu Božju izvršio je na staroslavenskom jeziku g. prof. J. Gršković. Sudjelovao je kor učenica uz pratnju orgulja. Mali admiral Jug Grizelj uč.

III razreda izrekao je tradicionalne pohvale obučen u staro-drevno odijelo mornarice.

Iza crkvene svečanosti upućeni su brzojavi plemenitom tijelu Bokeške mornarice, admiralu prof. Radoničiću, Dr. Karlu u Zagrebu, biskupu Uccellini - Tice u Lopud i Bokeljima u Splitu, dok su se prisutni svrstali za zajedničko slikanje.

Među odličnicima bili su komadant Mornarske kom. kap. b.b. g. Marijašević (gost), kom. kr. b. „Jadran“ kap. fr. S Tomić, g. savjetnik S. Peručić, g. kap. korvete D. Leović, upr. carinarnice g. J. Rapovac, kapetani g. Bilafer Radimir, Ivanović Petrone, g. Božo Milošević i mnogi drugi.

Ove godine umjesto uobičajene zajedničke večere radi narodne žalosti sakupljaju se doprinosi za poboljšanje obnovljene bratovštine u Kotoru.

Dobrovoljne priloge prima i g. kap. Radimir. **(Narodna Tribuna od 5. veljače 1935.)**

Bokelji u Šibeniku

Pozivaju se Bokelji nastanjeni u našem gradu, da prisustvuju sv. misi, koja će se održati u crkvi sv. Dominika u 10 sati. Misu će služiti Don Jerko Gršković na staroslavenskom, nama 3. februara prigodom svečanosti pokrovitelja Boke sv. tripuna. Najavljene svečanosti, koje su se imale održati, kako smo prije bili javili, neće biti radi tehničkih razloga. **(Narodna Tribuna od 30. siječnja 1937.)**

Bokelji i sv. Tripun

Godine i vjekovi prolaze, ali narodi koji svoje običaje poštu-

ju, ostaju vječno. Makar kako mali narod bio, ostaće vječno samo ako svoje svetinje poštuje i ako se s njima diči i ponosi. Čim narod prestaje održavati svoje običaje i poštivati svoje svetinje, postepeno prestaje biti zaseban narod, već se malo po malo pretapa i srašćuje s narodima sa strane a osobito s onima pod čijim je najbližim i najjačim uplivom.

Da smo se na ovim ubavim i strategijsko uplivnim obalama, za koje su gramzili i otimali se veći narodi, održali, imamo da zahvalimo samo našim narodnim obilježjima i nar. običajima. Naš badnjak naše slave, naše narodne pjesme i kola, naša narodna nošnja i tako dalje, više su poradile za očuvanje ovih naših obala našem narodu i bili su jači, negoli vojne sile osvajača.

Među naše narodne običaje spadaju i proslave raznih zaštitnika mjesta i gradova. Skoro svako naše mjesto ima svog pokrovitelja.

Nijedno mjesto ni grad nije se tako usko povezalo sa svojim zaštitnikom kao Dubrovnik sa svojim s. Vlahom, Boka sa sv. Tripunom. Nije moguće zamisliti Dubrovnik bez sv. Vlaha a niti Boku bez sv. Tripuna.

Sv. Tripun je pokrovitelj onoga po čemu je Boka u prošlosti i sadašnjosti postala slavna. Sv. Tripun je zaštitnik ustanove Plemenita Tijela Bokeljske Mornarice, simbol stare slave i moći Boke.

Bokelji bez razlike vjere i plemena, ma gdje se oni nalazili i bilo kojem staležu pripadali, sakupljaju se svi skupa, da zajednički proslave ovaj dan gdje im „mali Admiral“ osvježuje uspomenu na staru slavu i moć mile im Boke. Ne cvati Bokom blagostanje kao nekada, ne plove morima nje-ne ponosne lađe sa zastavom sv. Tripuna i natpisom „Fides et Honor“, ne raznose svijetom njenu slavu i moć, ne do-

našaju bogatstva niti ne zavidljuju svijet hrabrošću svojih mornara, ali živi Mornarica i živi stari duh koji će postepeno ali sigurno opet poraditi pod zastavom ujedinjene domovine i pod okriljem svog zaštitnika.

Plemenito Tijelo Bokeške Mornarice je jedna od najstarijih ustanova u Evropi. Pisanih statuta ima iz godine 1463., koje je godine mornarica bila reorganizirana, dok se po drugim arhivima za nju znade mnogo ranije.

Predajom i crkvenom historijom smatra se, kao početak ove ustanove 13. januara 809. godine, kao dana kada je u Boku donešeno tijelo mučenika sv. Tripuna. U početku bilo je i ovo društvo kao i ostala samo cehovsko. Stvoreno pod okriljem crkve, da sakuplja oko sebe pomorce i da ih se međusobno potpomaže. More je bilo uvijek bogat izvor privrede i blagostanja za narode koji su znali da se njime koriste. More je najprikladnija i najprirodnija cesta za spajanje naroda i civilizacija, te za izmjenu dobara i trgovine, to je cesta koja nije trebala niti treba tračnice i troškove za održavanje već samo pameti i hrabrosti, te dobre međunarodne trg. ugovore. To su naši stari Bokelji i Dubrovčani dobro znali, jer su bili pomorci te su vodili pomorsku politiku. Znali su dobro da države koje su uz more, ako ne napreduju, da nazaduju i da narodi koji su uz more, ako ne shvaćaju vrijednost mora, da ih to isto more baca u propast i u naručje drugih narodima pametnijim i poduzetnijim od njih.

U srednjem vijeku trgovima po moru donosila je veliku dobit, ali je zato bila izvrnuta jakim rizicima. Gusari su znali da napadaju trgovinu po moru i da otimaju vrijedne brodove i

terete. Sredozemno i Jadransko more na kojem je onda saobraćalo najviše lađa, bilo je i najviše napadano od gusara. Pošto su gusari napadali brodove i trgovinu na moru to su morali svi brodovi bez razlike biti dobro oboružani, pa prema tome i brodovi Bokeljske Mornarice bili su također naoružani.

Ovako oboružani brodovi dobro su poslužili ondašnjoj prkosnoj i ponosnoj „Kraljici mora“ !

Venezia otimala se je za priateljstvo ove flote jer joj je dobro dolazila i u njene svrhe u borbi protiv gusara i Turaka. Mletački su je providuri dobro cijenili i podupirali, pa je brzo stekla ugled i čast u Boki. Na čelu ove ustanove stajao je Admiral sa časništvom. Radi svojeg ugleda i časti koje je uživala Mornarica pred venezijanskim Providurom, a osim toga što je donosila velike dobiti Kotoru brzo je zavládala cijelom Bokom i postala jedini i pravi predstavnik Boke. Admirala se je biralo doživotnom čašću i vlašću. On je bio i vrhovni predstavnik samouprave vlasti i vrhovni komandant cijele Mornarice. Mornarica je vršila lučku, zdravstvenu i policijsku vlast u teritorijalnim vodama Boke. Mletački providur nije se smio miješati u unutrašnja pitanja Boke. Osam dana pred proslavu svoga zaštitnika sv. Tripuna, Providur je morao predati svu vojnu i sudsku vlast nad Bokom admiralu a to se ispoljavalo vidnim znakom predavanjem zlatnih ključeva Kotora grada admiralu Bokeljske Mornarice.

Bokeljska Mornarica pod okriljem svoga zaštitnika sv. Tripuna proslavila se je u ratovima protiv Turaka i gusara te u borbama za oslobođenje robova. Dala je veliki broj vrsnih pomoraca, heroja, naučenjaka, matematičara, organizato-

Crkva sv. Dominika u kojoj se slavi Tripundan u Šibeniku



ra flota i pomorskih trgovačkih veza. Imala je do danas 37 admirala. Pod vodstvom admirala Bizantija bila je tako jaka, da su i brodovi prkosne Venecije morali pri ulazu u Boke spuštati zastavu sv. Marka i istaći onu sv. Tripuna.

Za ljubav, bratsku slogu i vjersku trpeljivost Boka ima da zahvali ovoj ustanovi. U Bo-ki još i danas postoji crkva sv. Tekle, gdje izmjenično oslužuju sv. misu katolički i pravoslavni svećenici.

„Nuder dakle Bokelji neka se i ove godine proslavi predajnim sjajem i uobičajnim obredima toli ugodnu svečanost ...a sve-djer u sreći, slozi i ljubavi.“

Kap. B. (vjerojatno je riječ o kapetanu Radimiru Bilaferu). **(Nova Tribuna od 3. veljače 1939.)**

Proslava sv. Tripuna u Šibeniku

Dana 3. februara t.g. ovamošni Bokelji sa prijateljima bez razlike vjere plemena i staleža proslavili su svoga pokrovitelja sv. Tripuna na svečan i dostojan način. U jutro imali su zajedničku svetu misu, u crkvi svetoga Dominika, koju je na staroslavenskom jeziku otслужи-
o prof. pop Jerko Gršković. Korom i orguljama dirigirao je

don Josip Španić na osobito zadovoljstvo prisutnih.

Prije svete mise djak B. Tomić sin Slavka Tomića, komandanta Mornarske Komande, u starodrevnoj nošnji Bokeljske Mornarice izrekao je pohvale sv. Tripunu, čime je osvježio prisutnima uspomena na staru slavu i moć Boke. Svetoj misi pored ostalih ovamošnjih Bokelja prisustvovali su Gg. kap. b.b. Slavko Tomić, kap. Bilafer, kap. Petrone, kap. Moretti, mr. ph. B. Milošević, viši savjetnik Kamenarović i prof. Marčić sa gospođama, te savjetnik Peručić C.

Pored mnoštva prijatelja Boke i Bokeljske Mornarice te štovatelja sv. Tripuna, ovu svečanost uzveličali su svojim pristupom Komandant grada general g. Damjanović sa gospođom i lučki poglavar g. kap. Turina. Poslije svete mise bilo je zajedničko slikavanje.

U večer u salonu grand Hotela Krka bila je zajednička večera kojoj je pored maloga admirala pristupilo trideset Bokelja i prijatelja Boke među kojima i Komandant grada g. general Damjanović sa gospođom. Prije večere po starom običaju plemenita tijela Bokeljske Mornarice izrečena je nazdravica za dug i sretan život Nj. Vel. Kralja.

Svaka čast i hvala Bokeljima na ovakovom svečanom i zajedničkom slavljenju svojih svetinja, te dao Bog da se ovom njihovom primjeru budu zaniželi i drugi naši gradovi u širenju bratske ljubavi i vjerske sloge a na korist i sretan napredak zajedničke nam domovine.

U istom broju možemo pročitati: Gca Ilka Milošević, kćerka Mr. Ph. Bože Miloševića preminula je iznenadno u ponedjeljak 6. ov. mj.

Obitelji naše iskreno saučestće. **(Nova Tribuna od 10. veljače 1939.)**



mr.ph. Božo Milošević, najugledniji Bokelj u Šibeniku u vrijeme Prve Jugoslavije (u sredini)

UČIMO HRVATSKI

Priredila:
prof. Marina BASTAŠIĆ

Kršćansko nazivlje: **Svibanjski blagdani –** **Duhovi i Majčin dan**

Silazak Duha Svetoga nad apostole temeljni je događaj u kršćanstvu: kukavice, plašljivci snagom Duha Svetoga postadoše neustrašivi svjedoci Kristova uskrsnuća. Mucavci i neuki snagom Božje Mudrosti govore da ih slušatelji svih naroda i jezika mogu razumjeti. To je rođenje Crkve. U nas se spomenuti događaj obilježava terminom Pedesetnica – dogodio se pedeseti dan nakon Uskrsa. Međutim, ustalio se naziv Duhovi. Kao ime blagdana piše se velikim slovom, a prema samome nazivu blagdana Duhovi izveden je i pridjev duhovski, primjerice: duhovska nedjelja, duhovsko vrijeme. Drugu nedjelju u svibnju, Marijinu mjesecu, obilježava se Majčin dan. Stara židovska poslovice kaže: Bog ne može biti svugdje, zato je stvorio majke. Ove se godine obilježava 9. svibnja. Ne zaboravite svoje majke. Poklonite im barem malo pažnje, ljubavi, nježnosti, poštovanja za sve ono što one svakodnevno nesebično i bezuvjetno daruju.

Jezični savjetnik: Mati **voli kćer, a kći voli** **mater**

Ovo je mjesec majke, ovo je mjesec žene. Što znači žena za ljepotu svijeta, lijepo je istaknuo naš pjesnik Juraj Baraković: Prez žene bi zemlja bila kano zdenac di ni vrila. No, ovdje je riječ o dvjema imenicama koje se nalaze kao niži pojmovi u višem pojmu žena, o imenicama mati i kći. Te imenice ima-

ju posebnu sklonidbu u hrvatskome jeziku. Problem je najčešće u odnosu njihova lika u nominativu jednine i akuzativu jednine. Imenica mati pripada vrsti e (u genitivu ima nastavak –e: matere), a akuzativ jednine glasi mater. Imenica kći pripada vrsti i (u genitivu ima nastavak –i: kćeri), te je akuzativ jednine kćer. Međutim, kako je akuzativ mnogo češći, akuzativni se lik nerijetko prenosi i u nominativ, te je neophodno istaknuti, u skladu sa hrvatskim standardnim jezikom, da netko nije dobio kći, već da je dobio kćer.

Jeste li znali?

Irski pjesnik, pripovjedač i romanopisac, James Joyce, autor jednog od najboljih romana 20. stoljeća – Uliksa – u Puli je proveo jedno razdoblje svoga života. Riječ je o razdoblju od listopada 1904. do ožujka 1905. godine. Tada je u Puli podučavao engleski jezik u Berlitzovoj školi, predavajući uglavnom austro-ugarskim časnicima. S obzirom na tu važnu činjenicu, i kip ovoga velikog književnika nalazi se u Puli, na Trgu Portarata, uz starorimski slavoluk Sergijevaca.



PODRUŽNICA HGDCG BAR ORGANIZIRALA
IZNIMNO USPJEŠAN ZNANSTVENI SKUP

Povijesni tragovi Šimuna Mili-

Radove o barskom nadbiskupu Milinoviću prezentirali su ugledni povjesničari: ravnatelj Franjevačke klasične gimnazije u Sinju prof. Josip Grbavac, predsjednik ogranka Matice Hrvatske u Imotskom Milan Glibota i sveučilišni profesori na katedri za povijest Fakulteta u Nikšiću dr. Živko Andrijašević i dr. Šerbo Rastoder



Sudionici znanstvenog skupa o Šimunu Milinoviću

Nakon desetljeća iskustva u glazbenim projektima (božićni i uskršnji koncerti), te nekoliko izleta u likovnu umjetnost (izložbe slika i fotografija) i izdavačku djelatnost (knjiga "Barani u Mlecima" - dr. Lovorka Čoralić), Hrvatsko građansko društvo Crne Gore - Podružnica Bar je sa uspjehom organizi-

rano i jedan znanstveni skup na kojem su sudjelovali istaknuti povjesničari iz Crne Gore i Hrvatske. Naime, 24. svibnja 2010. navršilo se 100 godina od smrti msgr. **Šimuna Milinovića**, jednog od najznačajnijih barskih nadbiskupa u novijoj povijesti ove drevne katoličke dijeceze, kazao je za Hrvatski glasnik organizator

Vladimir Marvučić, koji nam je prenio i sljedeće podatke:

„Šimun Milinović je rođen 1835. u mjestu Lovreć u Dalmatinskoj Zagori, 1859. zaređen je za svećenika franjevačkog reda. Studije teologije i filozofije završava u Beču, nakon čega postaje profesor, kasnije i ravnatelj znamenite Franjevačke gimnazije u Si-



nju. Na čast dužnosti barskog nadbiskupa biva izabran 1886., upravo one godine kada Knjaževina Crna Gora, prva među južnoslavenskim državama, potpisuje Konkordat sa Svetom Stolicom. U vrijeme nadbiskupa Milinovića obnavljaju se u prethodnom razdoblju gotovo potpuno porušeni i devastirani sakralni objekti

Barske nadbiskupije (Katedrala, samostani, crkve, kapele, župni stanovi, groblja), a grade se i mnogi novi objekti. Nadbiskup Milinović bavio se i književnošću, napisavši više knjiga. Njegov iznimno bogat život obilježio je izravan kontakt sa tri izuzetne povijesne osobe, a to su: papa **Leon(Lav)XIII**, đakovački bi-

skup **Josip Juraj Strossmayer** i crnogorski suveren knjaz, kasnije kralj **Nikola I Petrović**.

Ponukani značajem ove obiljetnice, te izuzetnom osobnošću mons.Šimuna Milinovića, članovi barske podružnice HGD CG su, uz potporu čelnika Udruge, odlučili organizirati znanstveni skup na ko-

jem su predstavljena nova tu- mačenja uloge i značaja mons. Milinovića u povijesnoj znanosti Crne Gore i Hrvatske. Ovaj projekt pomogle su partnerske udruge Zupci production i Šestani, Fond za manjine, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo kulture, medija i sporta, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina i Kulturni centar Bar. Nakon brojnih priprava i dogovora, skup je održan 17. travnja u 19h u prekrasnom zdanju Zavičajnog muzeja u Baru (Dvorcu, tj. ljetnikovcu kralja Nikole).

Skupu su nazočili mnogi Barani, među kojima su najvećma bili katolički vjernici i članovi naše Udruge, ali i brojni visoki uzvanici: visoko izaslanstvo Franjevačke Provincije Presvetog Otkupitelja iz Splita na čelu sa provincijalom fra **Željkom Tolićem**, načelnik općine Lovreč **Ante Babić**, u ime Veleposlanika RH u Podgorici nazočila je savjetnica **Ana Modun**, a u ime Generalnog konzula RH u Kotoru **Andre Santini**. Također, nazočili su i pomoćnica ministra kulture, medija i sporta **Dragica Milić**, dužnosnica Općine Bar **Vera Kovačević**, potpredsjednik općine Tivat **Ilija Janović**, predsjednik UO Fonda za manjine dr. **Miroslav Marić**, direktor Kulturnog centra Bar **Čazim Nikezić**, upravnica Galerije V. Leković u Baru **Anastazija Miranović**, predsjednik HGD CG dr. **Ivan Ilić** sa suprugom, gvardijan Franjevačkog samostana u Kotoru fra **Mario Šikić**, pravoslavni paroh barski o. **Radoman Mijajlović**, imam barski **Mujdim Miljajmi**, barski katedralni župnik don **Simon Ljuljić**, kapelan barski pater **Dariusz Nowak**, don **Nikola Majić**, župnik Sutomora, časne sestre Franjevke i časne sestre Svetog Križa u Baru na čelu sa s. **Irenom**,

poglavaricom kuće. Bili su tu i cijenjeni članovi naše Udruge iz Kotora, Tivta, Ulcinja, Podgorice, predstavnici medija, među njima i **Miroslav Marušić**, urednik "Radio Dux" iz Tivta, predstavnici civilnog sektora, te ostali posjetitelji.

Na izvrstan i iznimno profesionalan način program je vodila **Vesna Šoškić**, urednica Radio Bara. Predstavljena su četiri vrijedna znanstvena rada o mons. Milinoviću koje su prezentirala četiri ugledna povjesničara: prof. **Josip Grbavac**, ravnatelj Franjevačke klasične gimnazije u Sinju, **Milan Glibota**, predsjednik ogranka Matice Hrvatske u Imotskom, dr. **Živko Andrijašević** i dr. **Šerbo Rastoder**, sveučilišni profesori na katedri za povijest Fakulteta u Nikšiću.

Prof. Grbavac je govorio o razdoblju kada je fra Šimun Milinović radio kao profesor, kasnije i ravnatelj ugledne Franjevačke gimnazije u Sinju, obnašajući ovu značajnu dužnost sa iznimnim iskustvom, znanjem i mudrošću. Opisao je tadašnje stanje podozrivosti austrijskih vlasti prema franjevcima zbog njihovog jasnog hrvatskog nacionalnog i državnog stava. U tom smislu, prof. Grbavac pojasnio je i neprijeporne nacionalne i domoljubne stavove fra Šimuna Milinovića, te njegov značajan književni rad.

Gosp. Glibota je govorio o plemenu Milinovića, Lovreću, Imotskoj Krajini, iznoseći zanimljivu inačicu glede podrijetla Milinovića, tvrdeći da potječu upravo iz barskog kraja, preciznije Spiča. Spomenut je i bl. Nikola Milinović iz crkve Svetog Križa na otoku Čiovu kod Trogira.

Dr. Andrijašević je govorio o složenim i višeznačnim odnosima mons. Šimuna Milinovića i knjaza, kasnije kralja Nikole, tj. Barske nadbiskupije i

Knjaževine, potom Kraljevine Crne Gore. Tijekom gotovo četvrt stoljeća koliko je mons. Milinović bio na čelu barske crkve, ti su odnosi od srdačnosti išli do podozrenja i razočaranosti, koja je u više navrata rezultirala i Milinovićevim podnošenjem ostavke na mjesto barskog nadbiskupa. Zbog opravdane spriječenosti da nazoči skupu, fragmente iz znanstvenog rada

Radove prezentirali ugledni povjesničari



dr. Rastodera čitala je Vesna Šoškić. Dr. Rastoder je obradio Konkordat između Knjaževine Crne Gore i Svete Stolicе iz 1886.g., prvi takav međunarodni ugovor sklopljen sa jednom južnoslavenskom, većinski pravoslavnom državom. Rasvijetljen je njegov iznimno veliki značaj glede statusa Barske nadbiskupije, ali i stanovite poteškoće koje su se javile zbog financijskih proble-

ma crnogorske države koji su utjecali i na obveze prema vjerskim zajednicama. Preporuka dr. Rastodera je da se ovom prigodom tiska luksuzno fototipsko izdanje Konkordata kao znak istinskog civilizacijskog sazrijevanja ovih prostora.

Skup su pozdravili fra Željko Tolić, provincijal Provincije Presvetog Otkupitelja u Splitu i don Simon Ljuljić, župnik barski. Nakon znanstvenog skupa, za goste je u restoranu Marina na Putničkom terminalu u Baru priređen prigodni domjenak. Tijekom dana, gosti iz Hrvatske su posjetili Stari grad Bar, Ratačku opatiju, Staru maslinu na Mirovici, ostatke ranokršćanske bazilike u Novom Baru, Biskupadu, katedralu u Gretvi, te grob nadbiskupa Milinovića u kapeli sv. Vida na istoimenom groblju. U nedjelju, 18.04., Franjevci iz Dalmacije (Split, Sinj, Imotski, Lovreć) na čelu sa Provincijalom, predvodili su svetu misu u crkvi sv. Nikole u Biskupadi (Bar). Najavljeno je da će drugi dio ove značajne obljetnice kroz znanstveni, ali i crkveni program biti obilježen tijekom listopada ove godine u Splitu i Lovreću.

Iako malobrojni - grančica velikoga i ponosnoga stabla

U povodu ovog događaja o barskim je Hrvatima iznimno iscrpan članak objavio utjecajni hrvatski katolički tjednik Glas koncila. Prenosimo dijelove teksta autora **Stipana Bunjevca** i urednika **Tomislava Vukovića**.

„Na pitanje: Gdje živi najjužniji autohtoni ogranak hrvatskog naroda? - većina bi hrvatskih žitelja odgovorila: 'U Boki kotorskoj'. Ovom prigodom nećemo se baviti onima koji, nažalost, ne znaju za po-

stojanje hrvatskoga naroda južno od Prevlake, tj. današnje granice između Hrvatske i Crne Gore. Rijetki su, u postotku gotovo zanemarivi, oni koji bi ustvrdili da hrvatski etnički prostor seže i južnije, te da obuhvaća i grad Bar i okolicu. Čuđenju, uvrijeđenosti i zamjerkama na takvu neinformiranost nema mjesta. Posljedica je to višestoljetne asimilacije, progona, iseljavanja, nerijetko i smrti kao poželjnijeg odabira od gubitka vjerskog i etničkog identiteta. Memoriciid, tj. programirani zaborav, logična je posljedica kulturocida koji mu je prethodio, zbog čega danas gotovo nitko (ili malo tko) ne dovodi u vezu grad Bar i njegovu inače prebogatiju povijest sa sveukupnom hrvatskom poviješću“, uvodne su misli Vladimira Marvučića, istaknutoga barskog Hrvata, koje je još 2007. napisao u studiji: „Hrvat u Baru - ostaci ostataka“, objavljenoj u br. 2 Hrvatske revije, časopisu Hrvatske matice. Djeluju prilično iskreno, emotivno, dobronamjerno i potresno, te rađaju u svim iskrenim i dobronamjernim katoličkim vjernicima, kao i hrvatskim rodoljubima, pomalo mučna pitanja: Može li se u hrvatskoj katoličkoj javnosti opravdati nezainteresiranost ili, blaže rečeno, svojevrsna zapostavljenost katoličkih vjernika u ne tako dalekoj Barskoj nadbiskupiji?; Je li zadovoljavajuća skrb sadašnjih hrvatskih vlasti o toj malenoj autohtonoj hrvatskoj skupini?; Čine li mjesne Crkve, (nad)biskupije u Hrvatskoj, dovoljno u upoznavanju katolika na crnogorskom jugu i međusobnom zbližavanju?

Bez obzira na ta pitanja, najbolje je na licu mjesta vidjeti kako živi Katolička Crkva u toj crnogorskoj općini s oko 45.000 stanovnika, s kojim se



poteškoćama susreću njezini albanski i hrvatski vjernici, koji su im planovi i očekivanja, kako je biti Hrvat u toj multietničkoj i višekonfesionalnoj sredini...

Pohvalne riječi o crnogorskim vlastima

Najprije je potrebno reći nekoliko riječi o odnosu drža-

vnih vlasti, medija i općenito crnogorske javnosti prema Katoličkoj Crkvi, o čemu je barski nadbiskup **Zef Gashi** pun pohvalnih riječi: „Navest ću tek jedan primjer. Putem državne televizije za velike kršćanske blagdane redovito se kotorski biskup Ilija Janjić i ja naizmjenice obraćamo katoličkim vjernicima, ali i cijeloj javnosti u Crnoj Gori, budući da su, što je poznato, dvije katoličke mjesne Crkve, Barska

nadbiskupija i Kotorska biskupija u našoj državi. Tako svake druge godine božićnu ili uskrsnu poruku upućujem i na hrvatskome i na albanskom jeziku, a kada je 'red' na biskupu Janjiću, onda on na hrvatskome a ja na albanskom. Poneki se put izravno prenose i liturgijska slavlja, a posebice to čine lokalne televizijske postaje, u čemu bih kao pozitivan primjer suživota i poštivanja etničke i vjerske različitosti u Crnoj Gori istaknuo gradić Tuzi u kojemu, usputno bih istaknuo, prema popisu stanovništva iz 2003, od nešto manje od 4.000 stanovnika živi i četvero deklariranih Hrvata. Muslimani, pučki rečeno, 'drže' tamošnju televiziju, ali prijenosi katoličkih slavlja su redovita pojava. Svakako ne bih htio izostaviti i više nego korektan odnos najviših predstavnika crnogorskih vlasti, predsjednika države, vlade i parlamenta, kao i čelnika nekih političkih stranaka, koji nam redovito čestitaju blagdane. Pored te protokolarne razine nastoje nam u svojim okvirima pomoći u rješavanju konkretnih problema, pa bih spomenuo i izdavanje potrebne dokumentacije za izgradnju nove katedrale sv. Petra u samome središtu grada, u predjelu Topolica, koja će biti sagrađena na mjestu sadašnjega velikog bijelog mramornog križa.“

Pretijesan Katolički dječji vrtić Teo

Katoličkih vjernika u samome gradu ima oko 3.500, i za njih se svake nedjelje i blagdane slave tri mise: u katedrali Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije u predjelu Gretva, crkvi sv. Nikole kod nadbiskupije zvane »Biskupada« i montažnoj crkvi Uzvišenja Svetoga Križa na Mirovici. Za organizaciju tih liturgijskih





Članovi barskoga HGD prepoznati su kao iznimno aktivni na kulturnome planu

slavlja, kao i za jednu, ali redovitu misu u malenoj planinskoj župi Zupci, desetak kilometara iznad grada, gdje je potpuno obnovljena, u velikome potresu g. 1979. jako oštećena crkva sv. Ivana Krstitelja, skrbi se mladi župnik don **Simo Ljuljić**. Podrijetlom je iz Šoja kod Ulcinja, iako je rođen u Baru, a nakon osnovne škole, sjemenište i bogosloviju završio je u Skadru, najjačemu katoličkome središtu u Albaniji, od Bara udaljenog svega 40-ak kilometara. Studij je nastavio u Jeruzalemu i u Rimu, u Hrvatskome zavodu sv. Jeronima, studirajući biblijske znanosti, iz kojih je i magistrirao. Za svećenika je zaređen 2005. i odmah su mu bile povjerene malene župe u Svetom Đorđu, uz samu crnogorsko-albansku granicu, i u Gornjoj Klezni kod Ulcinja. U

Bar je došao sredinom prošle godine i nastavio vrlo plodnosnu pastoralnu djelatnost prethodnika, don Niksona Shabanija, koji se nakon ispmoći vratio na Kosovo, gdje je u Prištini preuzeo biskupijski Institut za katekumene. Župniku Ljuljiću na zahtjevnom i prostranom pastoralnom području pomažu kapelan o. **Dariuz Nowak**, Poljak, redovnik salvatorijanac, nadbiskup Gashi, kada mu obveze dopuštaju nedjeljni ostanak u Baru, te u katehezi za stotinjak vjeroučenika isključivo u okviru župe s. **Zoja Spači**, franjevka, i s. **Terezina Nikaj**, sestra Svetoga Križa. Zanimljivo, za neke pomalo i čudno, ali sve četiri mise u Baru i Zupcima slave se samo na hrvatskome jeziku. S. Zoja stane s rođenom sestrom, također redovnicom franjevkom

s. Teutom Spači u nadbiskupskome dvoru, prekrasnom i raskošnom zdanju koje je dao sagraditi glasoviti pomalo kontroverzni nadbiskup Nikola Dobrečić, čiji posmrtni ostaci nakon preminuća 1955. počinjavaju u crkvi sv. Nikole. Župnik Ljuljić ponosno s razlogom ističe kako su demografski pokazatelji u župi već dulji niz godina pozitivni, što konkretno znači da je npr. prošle godine bilo 13 sproveda a 35 krštenja. Ne zaboravlja spomenuti i jednog bogoslova kao i jednog sjemeništara iz župe, što je također jedan od pokazatelja životnosti župne zajednice. Posebnost barske župe je i pastoral turista, posebice ljeti kada se brojnim turističkim skupinama nastoje organizirati euharistijska slavlja na njihovu materinskom jeziku, najčešće

poljskom, ali i na engleskom i njemačkom, i to od Ulcinja preko Bara, Sutomora i Budve, sve do Kotora.

Katoličkoj prisutnosti u gradu posebno pridonosi Katolički dječji vrtić »Teo«, koji je dobio naziv po utemeljitelju družbe Milosrdnih sestara Svetoga Križa, o. Teodoziju Florentini. Vodi ga u okviru samostana s. Irena Pitaqi uz pomoć kuharice s. Varitas Labaš, rođene u Loboru u Hrvatskoj. Vrtić ne pohađaju samo katolička nego i pravoslavna i muslimanska djeca, na opće zadovoljstvo i roditelja i mjernih vlasti, samo s jednim problemom: premalim prostorom. Naime, može primiti samo nešto više od dvadeset djece, a zamolba ima daleko više.

Katolički Hrvat - pomoćnik ministra

Vladimir Marvučić, jedan je od istaknutih članova hrvatske zajednice i župe u Baru, gdje je i rođen i gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju a diplomirao je na Pravnom fakultetu u Podgorici, iako je prema vlastitim riječima imao silnu želju studirati u Hrvatskoj. Odmah se zaposlio u tvrtki Barska plovidba, gdje je već punih 18 godina, koje je danas glavna djelatnost svedena na brodske linije s talijanskom lukom u Bariju, a odnedavno i s Anconom, iako je nekada bila puno moćnija jer se bavila i prekooceanskim plovidbom. No, tranzicijske i privatizacijske posljedice nisu zaobišle ni tu nekad poznatu jadransku luku pa se o nekadašnjih 40-ka brodova može još jedino govoriti o »ostacima ostataka«. Crnogorskoj je javnosti postao poznat kada je imenovan pomoćnikom ministra u podgoričkoj vladi:

„Godine 1999, u ljeto nakon NATO-ovih bombardiranja ta-

dašnje zajedničke države, ali i naslućivanja velikih političkih promjena, tj. težnje za samostalnom crnogorskom državom, predložen sam da budem predstavnik Katoličke Crkve, njezinih dviju (nad)biskupija u Vladi Crne Gore, točnije kao pomoćnik ministra u novoosnovanom Ministarstvu vjera, koje je vodio dr. **Slobodan Tomović**. Osim mene bila su imenovana još dvojica pomoćnika ministra iz redova pravoslavnih i muslimanskih vjernika, uz uvjet da sva trojica imamo pristanak vjerskih zajednica koje predstavljamo, što je u mojem slučaju značilo pristanak Barske nadbiskupije i Kotorske biskupije. Tu sam dužnost obavljao pet godina jer je ministarstvo onda ukinuto zbog 'smanjenja državne administracije', iako je u biti razlog bio nesnalaženje vlasti i njezine jasne politike prema odnosu dviju pravoslavnih Crkava: Srpske pravoslavne i Crnogorske pravoslavne, čija je problematika u to doba izbila sa svom žestinom. Tada sam bio jedini Hrvat na tako visokoj državnoj funkciji, sudjelujući u obnovi povjerenja između države i vjerskih zajednica, kojega za vrijeme komunizma uopće nije ni bilo. U tom smislu započeli smo i promjenu Zakona o vjerskim zajednicama, koji, nažalost, ni do danas nije promijenjen, te je još uvijek važeći onaj anakroni socijalistički. Bilo je, razumije se, pozitivnih učinaka, kao što se obnove sakralnih objekata, podupiranje rada različitih društava s vjerskim predznakom i slično. Danas, barem se meni tako čini, nema više one sustavnosti nego se sve svodi na 'ad hoc', od slučaja do slučaja, što svakako nije dobro, no, treba se nadati kako će doći do poboljšanja na tom području jer obostrana volja i želja postoji.“



Bio je g. 1996. jedan od osnivača župnoga lista sv. Nikole, tada jedinog glasila na hrvatskome jeziku, koji je imao veliku potporu zagrebačkih isusovaca, ali je, nažalost, prestao izlaziti.

Mala ali mirisna maslinova grančica

Prema posljednjem popisu stanovništva, Hrvatima se u Baru izjasnilo samo 300-tinjak osoba, ali prema mišljenju čelnika barske hrvatske udruge, Hrvatskoga građanskog društva, on je puno veći, iako su svjesni da su strah, asimilacija, pa i konformizam ostavili negativne posljedice u toj, što posebno ističu, autohtonoj hrvatskoj skupini, o čemu govore toponimi i patronimi Bara i okolice, kao npr. Sutomore (Sveta Marija), Su-

Koncert u organizaciji HGDCG



torman (Sveti Roman), Suban (Sveti Urban), Lovrijenac (Sveti Lovro), Bartula (Sveti Bartul), Brbot (Sveti Barbat) i dr. te prezimena kao što su: Hrvatinić, Lukšić, Brkan, Kovač, Vicković, Marović, Martinović i druga. Iako malobrojni, članovi barskoga Hrvatskog građanskog društva prepoznati su kao iznimno aktivni na kulturnome planu, o čemu posebno govori predsjednik udruge **Drago Marstjepović** koji je, svakako ne slučajno, na tu dužnost izabran već i u drugome mandatu.

U tome mu svesrdno pomažu i suradnici, među kojima se mogu spomenuti tek neki: mr. **Ilija Vukotić**, koji se zbog ljubavi prema rodu i gradu vratio nakon dugo godina iz Amerike, **Nikoleta Strugar**, profesorica glazbe, orguljašica i voditeljica crkvenoga zbora, **Vladimir Marvučić**, pravnik,

znanstvenik i pisac, **Božo Šalčić**, ugledni maslinar, **Marta Anđelić**, dugogodišnja tajnica i voditeljica Udruge »Adria« za osobe s posebnim potrebama... U razgovoru s njima »upada u oči« njihovo, gotovo nevjerojatno enciklopedijsko poznavanje vlastite povijesti naroda, grada, okoline i države. U susretu s njima odmah je zamjetljiva i njihova silna privrženost Katoličkoj Crkvi, življena i svjedočka duhovnosti i tumačenje stvarnosti s dubokim vjerničkim optimizmom. Njihova gostoljubivost i neskrivena radost zbog posjeta svakoga iz matične domovine jednostavno ne može niti jednog posjetitelja ostaviti ravnodušnim.

Predsjednik podružnice Hrvatskoga građanskog društva u Baru Drago Marstjepović za Glas Koncila je izjavio:

»Naše je društvo utemeljeno g. 2001. u Kotoru, i otada je počelo osnivati podružnice po cijeloj Crnoj Gori: Tivtu, Podgorici, Herceg-Novom, Budvi, pa je i u ovdje u Baru osnovano g. 2002. Podružnica ima registriranih 150 članova, što nije realan broj Hrvata u ovoj općini jer je on osjetno veći, koja već tradicionalno deset godina organizira božićne i uskrsne koncerte. Pored toga barska je podružnica organizirala nekoliko vrlo uspješnih izložaba slika i fotografija, tribina, objavila povijesnu knjigu dr. Lovorke Čoralić 'Barani u Mlecima', s podnaslovom 'Povijest jedne hrvatske iseljeničke zajednice'. Za nas Hrvate u Baru, za koje mnogi u matičnoj domovini i ne znaju da postojimo, Glas Koncila je uvijek bio glas naše Crkve, našega naroda i naše matične domovine Hrvatske. Šaljemo iskrene pozdrave svim katoličkim Hrvatima diljem svijeta s molbom da nas ne zaborave, da nam pomognu, barem molitvom, da ostanemo i opstanemo na ovim prostorima, i budemo svoji u zajedništvu sa svim katolicima, pripadnicima drugih naroda na ovome prostoru, većinskom crnogorskim narodom i hrvatskim narodom u domovini Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i svim zemljama u kojima živi, jer iako smo malobrojni - i mi smo grančica istoga velikog, ponosnog i plodonosnog stabla.«

Što reći na kraju, nego: sretan je svaki onaj narod (kao 2.000 godina stara maslina - turistička atrakcija u Baru) koji ima, iako malobrojne, tako postojane, vjerne i ponosne pripadnike u dijaspori (kao male ali plodonosne i mirisne maslinove grančice). Stara bi maslina bez njih bila osakaćena, a hrvatski narod bez Hrvata u Baru siromašniji.

PROMOCIJA KNJIGE PAVLA GORANOVIĆA
„TIN UJEVIĆ I CRNA GORA“

Duboke

Tin Ujević u Crnoj Gori nije bio stranac. Godine 1917. zatražio je crnogorsko državljanstvo, a bio je i stipendista crnogorske vlade. „Auto na korzu“ objavljena u Nikšiću 1932. prva je njegova knjiga na ijekavskom

Piše:
Slavko MANDIĆ

U Koncertnoj dvorani crkve Sv. Duha kotorske muzičke škole „Vida Matjan“ održana je 29. travnja promocija knjige **Pavla Goranovića** „Tin Ujević i Crna Gora“. Knjiga je izašla u Zagrebu, 2008. Godine, a izdavači su Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, koje je i organiziralo ovu promociju.

Goste je pozdravio tajnik HGDCG **Tripo Schubert**, a u glazbenom dijelu programa predstavio se duo **Dijana Ščasni**, saksofon i **Ana Lalošević**, klavir, učenici Srednje muzičke škole „Vida Matjan“.

„Knjiga „Tin Ujević i Crna Gora“, koju je priredio mladi crnogorski pjesnik Pavle Goranović je neophodna jer je crnogorska moderna literatura, kao i moderna literatura drugih naroda jezika Crnogoraca, Srba, Hrvata, i Bosanaca vezana za djelo Tina Ujevića“, kazao je književnik **Bran-ko Banjević**, predstavljajući knjigu ali i ukupno djelo velikana poetske riječi i vanvremenskog stvaratelja Tina brojnoj kotorskoj publici.

„Prvu knjigu Lelek sebra Tin je objavio u Beogradu. Od 13 do 19. godine Tin je bio u emigraciji u Parizu, i bio, kao i emigracije hrvatska, crnogorska, srpska antiaustrijski raspoložen u želji za oslobođenjem i ujedinje-

*Sa promocije u Kotoru:
Goranović, Banjević i
Schubert*



njem južnoslavenskih naroda.

Tin je bio obrazovan čovjek. Govorio je 7-8 jezika, imao je nevjerovatno pamćenje tako da je mogao cijelu knjigu indijskih veda naučiti napamet za kratko vrijeme. Bio je erudita višega reda. Ujević je vidio, na žalost, u što se pretvara patriotsko raspoloženje. Vidio je na djelu ljude. Pomalo je od svega streknuo. Nakupilo je u njemu jedno mučno iskustvo i vidio je da kao čovjek i pisac mora biti vezan samo za one dubinske, sve-ljudske istine koje služe čovjeku i uzdižu ga do djela velikog. On se okrenuo sebi. U njega se ulila sva europska i svjetska kultura i civilizacija.

Vratio se razočaran u sve. Došao je u Split. Iz Splita je otišao u Zagreb i tamo je pripremio za tisak svoju knjigu *Lelek sebra*. Knjiga je trebala da ima dva dijela *Lelek sebra* i *Kolajna*. S rukopisom je došao u Beograd. Siromašno je bilo sta-

nje izdavačko u tom periodu. Knjige su se teško objavljivale. Tadašnji izdavači mlade literature bio je Cvijanović i Geca Kom koji je izdavao i nešto svjetske literature. Jedan njegov prijatelj, Splićanin, prisjeća se Banjević, odnio je rukopis Tina Ujevića Cvijanoviću, koji je pozvao poznatog pjesnika toga vremena Sima Pandurovića da ga pita za mišlje-

nje. On je bio zapanjen Tinovim stvaralaštvom. Vidio je velikoga pjesnika, veliku poeziju i preporučio ga izdavaču koji, na žalost, nije imao dovoljno novca da objavi oba dijela. Tako je objavljen samo *Lelek sebra*, bez *Kolajne* koja je objavljena tek 1926. godine. Kad se knjiga pojavila Tin je postao vodeći pjesnik vodeći pjesnik našeg jezika, postao je, što kažu, kralj mladih pjesnika.

Tin Ujević je neosporno veliki pjesnik u europskim razmjerima. Banjević kaže da nismo svjesni da se poetska sinteza može dogoditi kod malobrojnih naroda. A Tin je suštinska jezička sinteza.

Kada čitate Tinove pjesme vidite da je poetske forme, koje idu od renesanse, baroka ispunio prirodnim jezikom, prirodnim ritmom i prvi put u jeziku Crnogoraca, Hrvata, Srba, Bosanaca je jezik postao živ. Slomio je formu i prvi put ta poetska forma služi živom jeziku, živoj inspiraciji.

Mnogo je pjesama koje spadaju u antologijski vrh. Jedna od njih je svakako Svaki-dašnja jadicovka, koju je Tin najviše volio jer ga je, kako sam kaže, desetljeći-



Tin Ujević

ma pratila svakodnevno. Pjesma je esencija unutrašnje Tinove bune.

„Kako je teško biti slab, kako je teško biti sam, i biti star, a biti mlad! I biti slab i nemoćan, i sam bez igdje ikoga, i nemiran, i očajan...”

„Bogate veze Tina Ujevića sa Crnom Gorom, na žalost, nepoznate su dobrim dijelom i u Crnoj Gori i u Hrvatskoj“, kazao je priređivač knjige Pavle Goranović, uz konstataciju da je knjigu smatrao ispitom savjesti crnogorske kulture zbog toga što je ona potrebna Crnoj Gori da bi se pokazalo da su, u jednom značajnom periodu za Crnu Goru, kada ona nije bila država postojale značajne intelektualne veze, značajni intelektualni krugovi koji su čuvali crnogorski identitet i koji su pokušavali da uspostavlja veze sa srodnim intelek-

tualcima iz drugih sredina.

„Tin Ujević u Crnoj Gori nije stranac. Po svojoj poeziji ali i mentalitetu, po mnogočemu što je u kontaktima sa crnogorskom inteligencijom toga vremena dijelio. Duboku vezu sa Crnom Gorom Tin Ujević je pokazao i 1917. godine kada je zatražio crnogorsko državljanstvo koje nije dobio samo zato što je godinu kasnije Crna Gora prestala da ima attribute suverene države, ali će ostati zabilježeno da je Ujević bio stipendista crnogorske vlade a to je, za vrijeme njegovog boravka u Parizu bio jedan od rijetkih izvora prihoda. Posebno važno za ovu priču je knjiga „Auto na korzu“ koja je objavljena u Nikšiću 1932. godine. To je prva knjiga Tina Ujevića na ijekavskom. Stojan Cerović, tadašnji vrli intelektualac ponudio je Ti-

nu Ujeviću stalni posao u Nikšiću ali se to na žalost nije realiziralo. Tabakeru koju je kao poklon dobio na Cetinju nosio je do kraja života. O Ujeviću su pisali mnogi značajni crnogorski intelektualci: Risto Ratković, Milovan Đilas, Mirko Banjević, Dragoljub Majić, Radovan Vukićević, Branko Banjević, Slobodan Vujačić. Knjiga sadrži tekstove koji su objavljeni od 1929. do par godina unatrag.

Tin je bio ličnost kojoj su se divili oni koji su ga razumijevali i u njemu tražili nadahnuće za svoje postojanje, ali potajno i oni koji su znali za njegovu ogromnu vrijednost ali ih je neka unutrašnja nedovršenost sprečavala da javno progovore. Plijenio je dubinom u koju je teško bilo uroniti. Zato mu generacije istinski duguju jer je ostavio pojilo za vječnost“.



UPOZNAJMO HRVATSKE GRADOVE: ISTARSKA ŽUPANIJA

Pula

piše:

prof. Marina BASTAŠIĆ

Grad Pula najveće je i najdominantnije gradsko središte poluotoka Istre. Uz nastanak ovoga grada vezana je legenda o Jazonu i Argonautima. Prema toj legendi, Pulu su osnovali Kolhiđani, čija je domovina bila na istočnoj obali Crnoga mora. U potjeri za Argonautima, koji im oteše zlatno runo, oni ih sustigoše na području sjevernoga Jadrana, te pritom izgubiše svoga vođu Apsirta, sina kolhidskog kralja, pa se od straha ne usudiše vratiti kući. Tako ostanu na istarskome tlu i osnovaše Pulu, "grad bjegunaca". Tri velika aleksandrijska pjesnika iz 3. st. pr. Kr., Kalimah Kirenjanin, Likofron i Apolonije Rodanin, spominju ovo kolhidsko naselje na Jadranu, te ga nazivaju Polai.

Osobit su značaj urbanom razvoju Pule dala rimska osvajanja na prostorima Istre. Naročito od vremena cara Augusta, Pula je izgrađena posve u skladu s tradicionalnim rimskim urbanizmom. Iz toga su razdoblja poznati i Augostov hram na pulskom forumu i Malo rimsko kazalište, međutim, najpoznatiji je ipak rimski amfiteatar, popularnijeg naziva Arena.

Arena predstavlja najmonumentalniju i najveću sačuvanu rimsku građevinu. Dominirajući svojom arhitektonskom koncepcijom prostorom pulskoga zaljeva, Arena je već stoljećima zaštitni znak grada. Do danas



se izvorno sačuvao monumentalni kameni plašt amfiteatra. Danas se u Areni održavaju različite kulturne manifestacije, od kojih je najpoznatiji Pulski filmski festival. Koncerti su nezaobilazni – Arena je ugostila najveća imena svjetske i hrvatske glazbe, poput Luciana Pavarottija, sir Eltona Johna, Olivera Dragojevića i Zagrebačke filharmonije, Gibonnija...

Od ranih kršćanskih sakralnih objekata kojima je Pula obilovala, u znatnoj se mjeri uspjela sačuvati arhitektura pulske katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije. Uz more, na sjeverozapadnom obodu antičke Pule, razvio se ovaj kompleks na mjestu starije antičke građevine, najvjerojatnije na mjestu termi. Naravno, neophodno je spomenuti i slavluk Sergijevaca. Središnji lik kojemu je posvećen ovaj slavluk, bio je Lucije Sergije Lepid, vojnički tribun 29. legije, koja je na strani Ok-

tavijana Augusta sudjelovala u bitki kod Akcija 31. god. pr. Kr., kada su poražene Cezarove ubojice. U blizini toga slavluka podignut je i kip velikoga irskog književnika, Jamesa Joycea.

Danas je Pula iznimno kulturno-turističko središte. Sa svojom zračnom lukom, predstavlja i domaće i međunarodno odredište, a samim time i intenzivno prometno središte, a prirodna ljepota njezine okoline i tirkizna boja njezina mora, čine Pulu međunarodnim ljetnim odmorištem. Nacionalni park Brijuni, koji se nalaze u njezinoj neposrednoj blizini, još više obogaćuju turističku ponudu ovoga kraja.

Dodite, upoznajte ovaj grad i neprocjenjive vrijednosti njegove kulturno-povijesne baštine. Ukoliko pritom svoj posjet Puli začinite dobrim koncertom u Areni, jedan iznimno dobar, ako ne i nezaboravan, provod vam je zajamčen.

INI U KOTORU: NEKADA STRATEŠKI TURISTIČKI OBJEKT

Liftom do vrha za dvije

ara POPOVIĆ

rdava Sveti Ivan, u narodu poznatija kao San Giovanni, stoljetni stražar Kotora, za koje vezuju mnoge legende, pje- loživljaji, emocije ali i povije- gađaji, odavno poznata kao destinacija mnogih posjetite- tora, u posljednje vrijeme je a predmetom kojim se bavi a uprava, s ciljem njenog tu- nog valoriziranja. Kako i na ačin osmisliti njene sadržaje, svega kako doći do nje, po- smo doznati od naših sugo- a, **prof. dr Milenka Pasino-** potpredsjednika Općine Ko- jka **Avramovića**.

kako prof. Pasinović vidi sa- tvrđave:

rdava Sveti Ivan, u narodu tija kao San Giovanni, pred- točku u kojoj se „susreću“ ki bedemi, dugi oko 4,5 km. ići konfiguraciju prirodne za- morfologiju prirodnog okru- kotorski bedemi u tvrđavi Ivan dostižu najvišu visinu, metara. Ta, izuzetno važna ška točka odakle se pruža iz- lan pogled i pregled na Grad ovo šire okruženje, predodre- i strateški značaj tvrđave u sti. O značaju i funkcijama

Predviđeno je da lift prolazi kroz brdo San Giovanni. Ulazak bi bio pored južnih gradskih vrata. Išlo bi se tunelom oko 250 metara, a onda bi se ulazilo u lift, visine oko 250 metara, koji bi izlazio na vrh tvrđave

tvrđave u prošlosti govore, osim pi- sanih izvora, njeni gabariti, struk- tura gradnje, funkcije i veličina unutrašnjeg prostora, primjereni funkciji koju je imala.

Prestankom funkcija fortifikacio- nog sistema Grada, i spomenuta tvrđava je izgubila namjenu i funk- ciju. Postala je i ostala jedan od simbola grada, ali i izazov za mno- ge turiste koji je posjećuju, i opravdana briga i namjera lokalne vlasti da joj da novu – turističku namjenu, sadržaja primjerenih motivima posjete i karakteru ob- jekta. Sve u granicama tolerancije konzervatorskih uvjeta.

Od petnaestak tisuća registrira- nih posjetitelja lokacije na kojoj je smještena crkva Gospa od zdrav- lja, 220 m nadmorske visine, samo oni odvažniji, zdravstveno sposob- niji i avanturistički nadahnuti po- sjete tvrđavu Sveti Ivan.

Kulturni turizam pokazuje stalni trend rasta. Činjenica da on već danas obuhvata između 6 i 8 % međunarodnih turističkih kretanja, da je jedna od motivacija sudioni- ka nautičkog turizma, kruzinga i jahtinga, potvrđuje Kotor i njegovo okruženje, ono koje je dio Svjetske baštine, upisano na UNESCO- voj listi.

Ono što je osobito važno, navede- ni vidovi turizma bilježe stalni trend rasta, pokazuju rezistent- nost na utjecaj pojedinih faktora i za razliku od drugih vidova imaju cjelogodišnji karakter. Najavljenih oko 120 000 učesnika kruzing pu- tovanja u tekućoj godini, oko 5000 jahting sudionika, kao i oko 50 000 izletnika, i konačno nekoliko tisuća onih koji dolaze u vlastitoj režiji, govore o potencijalnom trži- štu zainteresiranih za posjet tvrđa- vi, te opravdanosti investicije.

Kako tvrđavu Sveti Ivan učiniti dostupnom velikom broju sudionika navedenih vidova turizma, starijih kategorija, koji se iz zdravstvenih razloga ne upuštaju u takvu avanturu s obzirom na fizički napor koji ta avantura iziskuje, ali i kako Tvrđavu učiniti interesantnom za sudionike avanturističkog turizma?

„Prva kategorija turista očekuje tehnička rješenja – sredstvo prijevoza do tvrđave. Jedna i druga kategorija turista u tvrđavi očekuju sadržaje koji će zadovoljiti njihove kulturne, percepcijske, ali i fiziološke, gastronomske i druge potrebe.

Lokalna zajednica s pravom očekuje ekonomsko-socijalne efekte koji bi iz turističke valorizacije proizlazili po samu tvrđavu, njeno održavanje, ali i po lokalnu zajednicu, njeno stanovništvo. Sve navedeno s pravom, je motiviralo lokalnu upravu da pokrene pitanje valorizacije spomenute tvrđave. Osnovu za njenu valorizaciju, osim u opravdanosti razloga koji su navedeni, našla je i u prostorno planskom dokumentu, DUP-u Kotora, u kome tvrđava ima turističku namjenu. Ne treba smetnuti s uma da se valorizacijom tvrđave postiže još jedan iznimno važan efekt, njena zaštita, kao integralnog dijela fortifikacionog sistema Kotora, veoma zahtjevnog za održavanje, kako sa aspekta konzervatorsko-restauratorskih tako i finansijskih sredstava. Zato i ovaj projekt treba promatrati u duhu Preporuka REC 2003 1 Komiteta ministara Savjeta Europe, koje turizam doživljavaju u funkciji očuvanja kulturnih dobara kao faktora održivog razvoja. Ali, koje i kulturna dobra promatraju kao izvor prihoda po osnovu turizma i izvor sredstava za njihovo održavanje. U tu svr-

hu lokalna uprava je pokrenula inicijativu na izradi projektne dokumentacije lifta koji bi tvrđavu približio svim zainteresiranim kategorijama turista. Karakter i vrsta zaštite Kotora, gradskog jezgra, zaštita kulturnog pejzaža, ne dozvoljavaju izgradnju uspinjače koja je mnogo jeftinija. Slijedeći korak predstavlja osmišljavanje sadržaja očekivane turističko-ugostiteljske, kulturne i poslovne ponude u tvrđavi.

Evo kako sam ja, svojevremeno, iznio mišljenje o unu-

trašnjim sadržajima tvrđave:

Namjena prema DUP- u Kotora: Turizam.

Sadržaji u funkciji osnove namjene: Unutrašnjost tvrđave, veličinom i rasporedom prostora, trebalo bi da osigura sljedeće sadržaje:

- ugostiteljske (ekskluzivni restoran, kuhinju, mini-bar, otvoreni šank-bar).

- poslovne: jedan do dva separatna prostora za sastanke poslovnih ljudi, manjih delegacija, državnika.

- kulturne: izložbeni prostor sa postavkom koja se odnosi



na genezu, funkciju tvrđave u prošlosti, plan , opis funkcija i prostora, eksponate vezane za funkciju koju je imala tvrđava (top, đulad, oružje, oprema, plan , kopije povijesnih dokumenata koje se vežuju za tvrđavu i dr).

- prodajni – proizvodni prostor (izrada i prodaja suvenira, po mogućnosti iz programa nekog od starih kotorskih zanata).

- prostor za vjenčanje.

Pri planiranju sadržaja enterijera voditi računa o nesmetanom komuniciranju posjeti-

telja, korisnika različitih usluga vezanih za sadržaje prostora, kao i na prateće sadržaje koje podrazumijeva namjena ovog prostora. Krovnu terasu tvrđave, ukoliko to tehničke mogućnosti dozvoljavaju, osposobiti za panoramsko razgledanje, uz fizičko osiguranje posjetilaca i adekvatnu tehničku opremu za panoramsko promatranje, eventualno i za manji scenski prostor. Navedeni sadržaji su u suglasnosti s prostorno-plan-skom namjenom prostora tvrđave. U suglasnosti su i sa karakterom objekta.

Moguća ograničenja: veličina i raspored unutrašnjeg prostora, konzervatorski uvjeti“.

Nakon razgovora s dr Pasi-novićem, odgovore na pitanja koja je otvorio pokušali smo dobiti od potpredsjednika Općine Kotor Željka Avramovića.

Kakvu sudbinu su doživje-li raspisani tenderi?

„Općina Kotor preko svoje Direkcije za izgradnju i uređenje Kotora , a na osnovu skupštinske, Odluke raspisala je tender za valorizaciju objekata na vrhu tvrđave San Giovanni. Raspisana su dva tendera, ali na žalost nije bilo zainteresiranih subjekata za zakup prostora. Namjena prostora na tvrđavi San Giovanni je turistička. Rok zakupa bio je najduže do 20 godina. Sadržaje je opisao prof. dr. Pasi-nović u odgovoru na vaše pitanje. Svojim savjetima je doprinio da se predloženi sadržaji usvoje. Mi u lokalnoj upravi razmišljamo da raspisemo ponovni tender za valorizaciju objekata, ali čekamo pogodan trenutak za to. Možda budući zakupci prostora na tvrđavi čekaju početak radova na liftu, pa tek onda da se jave na tender“.

Koliki je iznos investici-je?

„Visina investicije na valori-

zaciji prostora znat će se kad Regionalni zavod za zaštitu spomenika iz Kotora završi svoja istraživanja i da nakon toga konzervatorske uvjete za sanaciju objekata. Ako mislite kolika je investicija lifta, mogu vam reći da predračunska vrijednost je procijenjena na 9 milijuna eura. U toku je izrada glavnog projekta nakon čega će se znati preciznija visina investicije“.

Što dalje, koji je postupak, ili ima li izmjena u visini investicije u novom tenderu? Kako su zamišljena tehnička rješenja lifta?

„Što se lifta tiče, u tijeku je raspisivanje tendera za predkvalifikacije za izvođenje radova. Predviđeno je da lift prolazi kroz brdo San Giovanni. Ulazak bi bio pored južnih gradskih vrata. Išlo bi se tunelom oko 250 metara gdje bi bio ulazak u lift, koji bi izlazio na vrh tvrđave. Dužina tj. visina lifta je oko 250 metara. U vertikalnom tunelu bit će dva lifta koji će zadovoljiti sve potrebe posjetilaca. Na vrh tvrđave izlazit će za nepune dvije minute. Detaljnija tehnička rješenja znat ćemo nakon izrade glavnog projekta.

Koliki je rok izgradnje? Koji su očekivani efekti projekta, broj posjetilaca ?

„Procjena projektanata je 14 mjeseci, a pravi će rok ponuditi izvođači na tenderu. Po urađenom investicionom programu predviđeno je da će broj posjetitelja biti 171.568 u tijeku 2011.g , 228.000 u tijeku 2012, 246.230 u tijeku 2013 i 263.780 u toku 2014 , sa procjenom da će se taj broj iz 2014. zadržati i narednih godina. Cijena korištenja lifta predviđa se na 6 eura. Predviđeno je da se povraćaj uloženi-ih sredstava može očekivati za 9 godina. Svi ti pokazatelji pokazuju da je investicija isplativa“.





*U PRČANJU ĆE SE GRADITI EKUMENSKI CENTAR
DON BRANKO SBUTEGA*

Vjera mora spa-

Piše:
Slavko MANDIĆ

Na Prčanju, kod samostana Svetog Nikole, gradonačelnica Kotora **Marija Ćatović** na simboličan način postavila je ploču, čime je obilježen početak radova na zgradi budućeg ekumenskog centra „Don Branko Sbutega“.

„Centar će afirmirati suradnju i ravnopravan dijalog među konfesijama i na taj način nastaviti poštovanje tradicije multikonfesionalnog i multinacionalnog sklada, koja se njeguje u Boki“, kazala je Marija Ćatović. Toj tra-

diciji bili su posvećeni život i djelo don Branka Sbutega.

„Ovo je važan dan ne samo za Crnu Goru i Boku i region, ovo je dan za povijesno sjećanje i za gestu koju živimo i izvor sa kojeg se napajamo a to je ekumenizam“, kazao je ministar kulture Crne Gore **Branislav Mićunović**. Ovakve stvari govore o tome da postoje velike, krasne i uzvišene ideje i da postoje društva u kojima je moguće realizirati takve ideje. Ovo je jedan od dokaza, sprega dobrih ideja i onoga što će Crna Gora, Brankova domovina i domovina ekumenizma, nadam se još više

podržati kao i druge institucije koje su već u ovom trenutku pokazale interesiranje. Ovaj centar će, vjeruje Mićunović sigurno zaživjeti vrlo brzo i pružiti mogućnost ljudima koji dolaze iz različitih religija, nacija, kultura da se nađu upravo ovdje u Crnoj Gori.

„Ideja ekumenskog centra je začeta krajem prošlog stoljeća a tvorac ideje je bio don Branko Sbutega. Cilj je educirati mlade otkrivajući kako nas vjera spaja a ne razdvaja. Da ljude ne opterećuju razlike koje ih razdvajaju nego tragati za sličnostima“, kazao je na prigodnoj cere-

moniji don **Ivo Ćorić**, župnik Bogorodičinog hrama na Prčanju.

Božo Biškupić, ministar kulture Hrvatske, se nada da će centar slijediti misao i život don Branka Sbutega, a to su ekumenizam i dijalog.

„Naša velika šansa je da se održimo, da sačuvamo naše nacionalne kulture, koje su veliki doprinos cijeloj europskoj zajednici i ujedno da poštivamo to zajedničko u različitosti. Ovaj centar će mladim generacijama prenositi ideju don Branka, da će biti centar u kojem će se nalaziti mladi ljudi iz Hrvatske i drugih zemalja“, rekao je Biskupić.

Za **Antuna Sbutegu**, ambasadora Crne Gore u Vatikanu, je to više od početka izgradnje jednog značajnog objekta.

„Za mene je to vrlo intimni događaj, zbog toga što sam ja kao i moj brat Branko, u ovom samostanu dok smo bili djeca dolazili kod časnih sestara. Tu je bio župni ured, tu je bio don **Niko Luković**. Tu smo se podigli i bilo nam je bolno kad je ovaj objekt bio skoro 30 godina napušten, jer je bio oštećen u zemljotresu. Zato je iznimno važno što danas vidimo da se realizira ideja koju su svi, a naročito Branko toliko željeli. Poduzet je niz mjera da se projekt promovira, tako da je u svim susretima naših državnika kojih je u zadnje vrijeme bilo dosta, počev od svetog oca pape pa do prije nekoliko dana ministra vanjskih poslova Vatikana. Jedan od predmeta razgovora je bio upravo i ovaj centar koji će dati veliki doprinos razvoju ekumenskih odnosa ne samo u Crnoj Gori, već i u regionu, jer je Crna Gora, ne samo po svojoj strukturi multinacionalna“, kazao je Antun Sbutega.

Sekretar Svete Stolice za odnose sa državama nadbiskup **Dominik Mamberti** boravio je u službenom posjetu Crnoj Gori 16. travnja.

„Crna Gora je dobar primjer međunacionalnog i međuvjerskog sklada po kome se prepoznaje u Vatikanu i čitavom svijetu“, ocijenjeno je u razgovoru predsjednika države **Filipa Vujanovića** i Mambertija. Vujanović je rekao kako je Crna Gora prva

prijemu kod premijera **Mila Đukanovića**. Đukanović i Mamberti su suglasni da je ulazak Zapadnog Balkana u EU jedini način za sigurnu stabilnost regiona, ali i neophodan faktor da i Europa bude bezbjednosno, ekonomski i politički stabilna.

„Ratifikacija međunarodnog ugovora, kojim će biti nastavljen konkordat između Svete Stolice i Crne Gore iz 1886. godine, biće kruna do-



većinski pravoslavna država koja je zaključila Konkordat sa Vatikanom 1886. godine, kao i da „ima puno raspoloženje da afirmira sve vrijednosti koje bi opredijelili kao zajednički interes“.

„Crna Gora i Sveta Stolica imaju tradicionalno dobre odnose koji su potvrđeni i čestim susretima na najvišem nivou, a Vatikan će je podržati na putu ka Europskoj uniji i NATO“, kazao je nadbiskup Dominik Mamberti na

bre suradnje između crnogorske države i Vatikana“, rečeno je u razgovoru predsjednika Skupštine Crne Gore **Ranka Krivokapića** sa šefom diplomacije Vatikana Dominikom Mambertijem. Sugovornici su konstatairali kako je Crna Gora stoljećima bila zajednički dom ljudima različite vjere i tradicije i da je dobar primjer multietničkog sklada i visokog stepena harmonije u međunacionalnim odnosima.

Kotorska



“Ja sam sve ovo saznala po pripovijedanju roditelja pa se kao pisac javlam u trećem licu. Stoga su mi spoznaje kao ljuljačka između vode i zraka, njihove doživljaje zapisujem zapljusnuta njihovim osjećajima, sjećanjima, koja bi posve iščeznula kao što su i oni već odavno, da nema ovih zapisa. Možda se negdje izgubim u nitima jer miješam svoja i njihova sjećanja, ali drhtavom rukom želim svjedočiti postojanje moga prošloga sadržano i u kotorskoj dionici. Tako lebdim nad davnim čarobnim zaljevom u kome je odsanjan jedan san koji je postao i moj”

Priredio:
Dario Musić

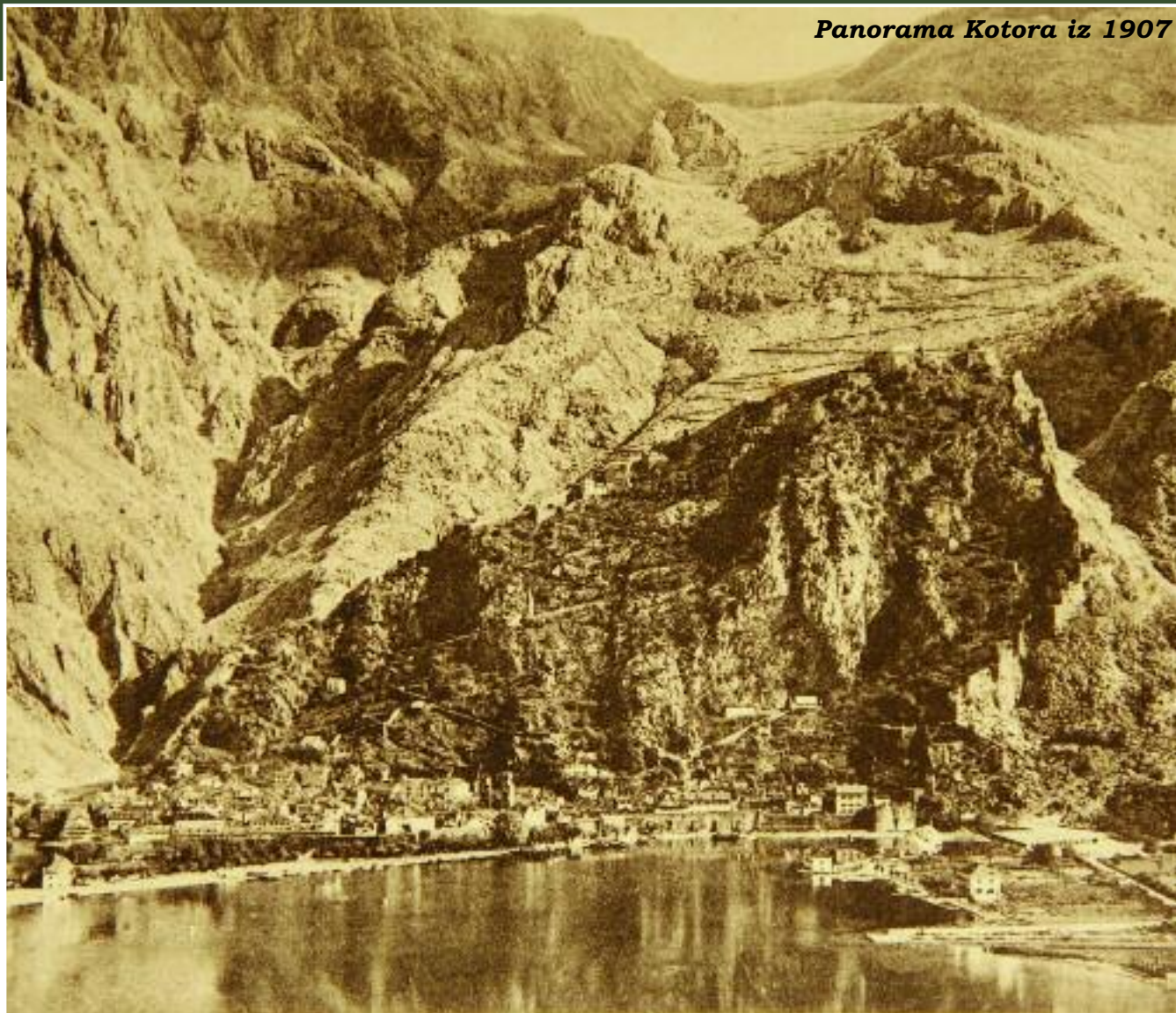
Moj otac je kao dječak svoje tiho djetinjstvo proveo skakućući kotorskim ulicama, igrajući se na rivi gdje pristaju za ono vrijeme golemi brodovi, i sanjareći kako će postati kapetan na jednom takvom čudesnom brodu. Igrala je tu ulogu elegantna modra uniforma, zlatni prišivci, bjelina kape kapetana i uopće sama činjenica da se brodom odlazi u daleke krajeve, neviđene, pune ljepote i uzbudljivih avantura. Kuće u Kotoru, Perastu, Dobroti, Prčanju, Muu i drugim mjestima bile su često predmet njegova djetinjega divljenja: kapetani i mornari iz tih hrvatskih domova donosili su iz daleka svijeta luksuzne

predmete: vaze, bavule (sanduke) okovane mesinganim ručkama i poklopcima koji su skrivali najfantastičnije stvari u svojoj utrobi; bilo je blistavih pribora za jelo, svjetiljaka, stilskega namještaja, egzotičnih figura iz Kine, Indije ili Amerika. Pomorci su donosili i sadili čudesne biljke i tako su nastali rafinirani vrtovi, cvjetnjaci, a život je dobio otmjeni bijeljeg.

Dječaci su ipak najradije odlazili na rivu, promatrali pristajanje broda i to je često bila najveća zabava.

Između broda i kamene rive stajali su «pajeti» ili književno rečeno bokobrani, u ono doba načinjeni od konopa. Oni su branili da brod ne udara u rivu i neprestano su se sudarali s obje strane. Valjalo je paziti da nestašni dječaci

Panorama Kotora iz 1907



ne upadnu u procjep između broda i rive, jer se on čas širio, čas sužavao. I baš se to dogodilo mom ocu. Imao je, prema sjećanju, oko sedam godina i zavrivao s drugima u veliki putnički brod. Pao je u taj vodeni jaz i potonuo duboko, a iznad njega se more zatvorilo jer je upravo val približio brod i rivu. Dok je tonuo, sjeća se samo jedne misli: što će reći mama kad čuje da se utopio? Na sebi je imao plavo odjelce za igru, pa se brinuo i o njemu: kako li će izgledati, ako ga živa izvade i pošalju kući?! Srećom se njegovo tijelo počelo uspinjati, a tada se i otvor proširio, već su i spasitelji bacali konop da ga izvade iz mora. Drhtao je i plakao dok su ga vodili kući. Majka je imala pune ruke posla i bila je sretna da se nije dogodilo neko veće zlo. Pogladila ga je po glavi, a on je re-

kao :

« Oprostite, mama, ne ću nikada više! »

Govorio joj je vi do smrti. Nikada nije rekao ti. Takav je tada bio odgoj i način da se izrekne poštovanje, ali i neka udaljenost koju nije savladao ni u djetinjstvu ni kao odrastao čovjek. Ona je bila daleka i sama, mama koja brine o svemu. Mama i tata u jednoj osobi. Dok svi njegovi drugovi imaju i oca, on ga nema, umro je nekoliko mjeseci prije njegova rođenja. Nikada ga nije vidio. No njena čvrsta narav i energija koja je imala u sebi dovoljno snage za oboje, nadomještala je taj inače teški nedostatak u njegovu životu.

Svakoga jutra ustajao bi i oblačio se sam, redio i prao, češljao, uzimao svoje školske knjige i silazio s drugoga kata u prizemlje. Tu ga

je čekao posebni, samo njegov, mali stol i konoobar Tripun, koji je već prostro stolnjak i postavio doručak. Bijela kava, kifle, maslac, pekmez. Tripun bi pogledom zatražio da Ivan покаže nokte i čistoću ruku, pa bi ga potom poslužio. Ako bi smatrao da nešto nije dobro, popravio bi na njegovoj odjeći ovratnik ili pomnije uredio frizuru. Potom bi ga puštao da pojede koliko želi. Ivan nije volio puno jesti. Bio je nježan i štrkljast. Ostavljao bi često na tanjuru napol zagrizenu kiflu. Jednu je nosio u školu. Upravo uz taj svakodnevni doručak vezan je događaj koji će jednoga dalekog dana spasiti njegov život.

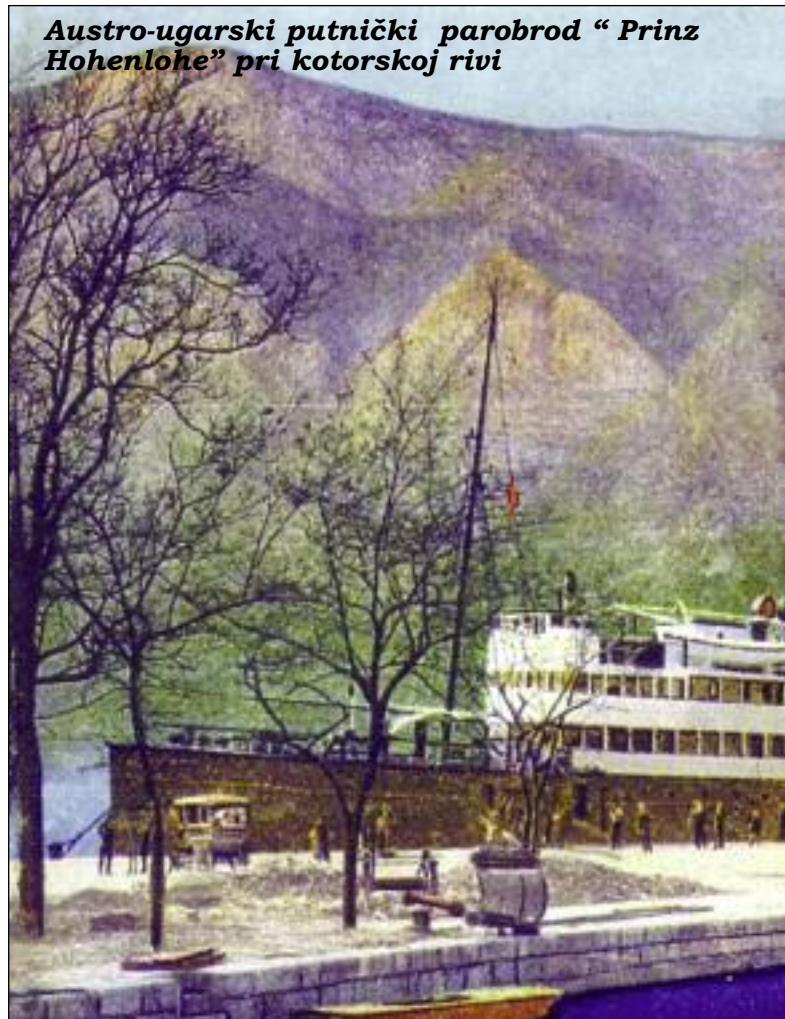
Inače, dječaci su voljeli pustolovine. Jedna je bila i ona da se sami, potajno ukrcaju u neki čamac i zaveslaju do Prčanja ili kakve uvale. Jednom je završilo kobno: naglo se digla oluja i potopila njihov izletnički čamac, a njih petorica vikali su upomoć. Srećom se našlo nekih ribara koji su se vraćali u luku i spasili male pustolove. Tada se vratio kući opet mokar i u strahu. Na žalost bila je tišina, gostiju baš nije bilo u restoranu i majka je odmah shvatila što se dogodilo, čim je na vratima ugledala sina kako ga vodi otac njegova najboljega prijatelja – stari Tonči Homen. Šjora Liza je uzela tanku šibicu i udarila sina po svakom dlanu jednom, a onda poslala da se presvuče. Nije ga tješila. Otišao je na more bez pitanja, pokazao krajnji neposluš i mogao se utopiti. To je bilo posve različito od onoga davnoga pada u procjep između broda i rive.

Gore u sobi, svukao je mokru odjeću, obrišao se ručnikom i zaplakao – od straha što se moglo dogoditi, ali i od sreće da je preživio.

Dolje u restoranu majka je ponudila gospodina Homena kavom i pecivom. Djeca su im bila prijatelji, a i stanovali su blizu. Svijet je u Kotoru bio dovoljno malen da svi o svima znaju sve. Kako se tko ponaša, što ima, što se danas kuhalo, kakve se bolesti šire i što boli upravo sada gospodina Homena.

Šjora Liza bila je poznata po snazi i nije poboljevala. Mnogi su se divili njenu silnom, gotovo muškom daru za rad i vođenje hotela, a neki zavidjeli i ogovarali. Bila je udovica, nije se htjela udavati. Njen je izgovor bio jasan: dva puta je ostala udovicom i to joj je dovoljno. Ako je netko dolazio često na kavu i dulje sjedio gledajući u njenu pojavu, bio je to dobar razlog za izmišljanje priča. Možda je tu bilo i istine, ali to nikada ne ćemo znati. Prošlo je stotinu godina od toga vremena... Ostaju mnoge tajne o našim precima. Je li istina da je izvjesni Brešan dolazio često na jutarnje i popodnevne kave, a bio je neženja?!

Austro-ugarski putnički parobrod "Prinz Hohenlohe" pri kotorskoj rivi



Hm... Tko će znati. Činjenica je da je ostala sama. Iz njenoga pripovijedanja mogli smo kasnije saznati, da je neke muškarce duboko prezirala i smatrala da njen život ima smisla i bez njih.



Oca je odgajala kao gospodina kojega čeka lijepa i velika budućnost. Na svečanim večerima sjedio bi za stolom s uglednim ljudima, jeo oštrige (kamenice), kapajući u njih nekoliko kapi limuna, o čemu je kasnije u životu rado i često pričao kao o nepovratno iščezlu snu. Velike i skupocjene ribe, slasno meso i umaci, slastice, torte... svega je tada bilo u izobilju.

Polazak u školu, crkveni obredi u Svetome Tripunu, procesije i blagdani, mornarska slavlja, kolo poznate Bokeljske mornarice, brodovi, a posebno veličanstvena priroda, izgrađivali su tih godina svjetonazor dječaka. Zvona s dva zvonika Svetoga Tripuna koja počinju



*Terasa – restoran
ondašnjeg hotela*

dan, dijele ga na odlomke po kojima čovjek živi, mirisni odziv čarobna krajolika, tajanstveni planinski vrhunci Lovčena, legende o svecima, o Tre šorele iz Prčanja, uske ulice i kamen koji je upio miris mora, sve je to oblikovalo njegovu veliku i neizbljedjelu ljubav za taj najljepši grad njegova života.

Sobom je pri odlasku ponio i dio onoga slikovitoga jezika koji se donekle sačuvao u današnjem životu Kotora, ali više u literaturi, negoli u svakodnevicu. Starih Kotorana više nema, novi su donijeli svoj jezik. Znao je izgovarati : finještrin, novitade, intonati, kalmat, učinjet đir, đornali, mantenjuta, prećizi, ošervati, kanočali i druge riječi, ali vrlo rijetko. Kao da je odlaskom iz Kotora ostavio tamo i taj dijalekt koji je bio dio blistava djetinjstva. Rez je učinio Prvi svjetski rat. Činilo se da izbjegava sjećanja na jezik i stvarnost potonula doba. Kao u Danteovu «Paklu» kad autor govori o Francesci de Riminni, znao je reći: »Teško je u bijedi sjećati se dobrih dana.« Stoga je govorio književnim jezikom i grdio mene kad bih u

Splitu prihvaćala riječi i način oblikovanja rečenice u žargonu koji se brzo zalijepi za uho.

Dva-tri događaja upamtio je vrlo jasno. Jedan je bio vezan uz to dječjačko sjedenje na rivi. Gungula jednoga dana, zaboravljenoga ljetnoga doba, bila je strašna : mnogo ljudi nagrnulo je na rivu jer dogodilo se nešto nikada viđeno. Mornar s nekoga upravo pristigla broda, otišao se okupati i odjednom nestao pod površinom mora zapomažući. Spasioci su požurili čamcem po nesretnika, ali su ustanovili da ga u kracima drži golema hobotnica. Tako veliku nikada nitko nije vidio. Dok su dozvali drugi čamac s ostima i uspjeli nabosti neman, izvučeni mornar još u zagrljaju pipaka, ispuštao je krv. Rezali su dio po dio krakova i čupali s njegove kože. No on je već zadavljen iskrvario i nepomičan ležao na rivi, okružen spasiteljima i gomilom ljudi koji su se vičući i moleći gurali da vide to neviđeno zlo. Dječake su tjeerali, ali oni su se kroz noge progurali i ugledali prvi puta svojim očima smrt. Komadi hobotnice nisu bili poželjni- bacili su ih u more, jer

su onako krvavi, izazivali gađenje. Toga događaja sjećao se i prijatelj moga oca tada dječak Tonči Homen mlađi i kad smo se nakon četrdeset i devet godina našli u Kotoru, moj otac i ja u gostima kod Homenovih, oni su prepričavali zgodu i sjećali se svoga straha. Nakon toga tragičnoga događaja dugo se nitko nije usudio plivati daleko od obale.

Rijetkost je bila da netko počini razbojstvo u tom prijeratnom dobu.

Pa ipak se dogodilo sljedeće. Neki probisvjet, saznajući da je udovica sama sa sinom nakon što uvečer zatvori hotel, uspio se tijekom dana uvući neopazice na njihov drugi kat i zavući pod krevet u sobi moga oca.

Majka je zaključala donja vrata, «portun» i pošli su spavati. Običaj je bio da se prije spavanja operu noge u laboru koji je potom majka odnosila na uzak hodnik i jutrom spuštala u dvorište. Dječak sjedne i umoči noge u vodu.

Pogled mu odluta na zrcalo koje je bilo u sobi, a koje je majka zajedno s toaletnim ormarićem nazivala zagrebačkim žargonom »šemizet«. Na svoj užas ugleda u zrcalu pod svojim krevetom pritajenoga muškarca s »bafima«, to jest brkovima, koji je držao nož u zubima i mirno ležao na trbuhu. Dječakovo srce silno zakuca kao da će iskočiti iz grudi. Ali, bio je već desetak godina i lukavo se dosjetio: mirnim glasom pozove majku kako bi ona odnijela lavor jer je gotov s pranjem nogu. Čim je ona došla, oboje izađu na hodnik i ona zaključa vrata sobe, sjure se niza »skale« i potom na ulicu gdje opet zaključaju »portun«. Kad je došla policija, našla je tobože pijanoga lupeža kako mirno »spava« nasred sobe, praveći se da ne zna gdje je. Ali ubrzo nož dokaže njegove namjere.

Ne znamo što se dalje zbivalo s tim razbojnikom, ali od tada su i majka i Ivan pogledavali svaku večer po kutovima i pod krevetom, u ormaru i sličnim mjestima. Neki strah uvukao se u dječaka. Možda je i onaj njemu nikada razjašnjeni događaj s crnim psom, bio posljedica toga straha.

Jesenski dani sve su kraći, ali suton je vjerojatno najsladši dio dana

u djetinjstvu, mladosti, pa i kasnije. To je neko stanje duha kad se dijelimo od svjetlosti i

uranjamo u tamu koja je uvijek mistična. Dječaci su rado sjedili u atriju pred portalom Katedrale Svetoga Tripuna i čavrljali. Ako je ljetno doba, uvučeni su u hladovinu, ili po polukružnom stepeništu u sumraku. Kad svi pođu kućama, posljednji ostaju oni koji stanu blizu ili koje nitko ne će grditi. Takve jedne rano jesenske večeri i Ivan je pošao posljednji. Dio puta hodao je zajedno s drugim dječacima, a onda je ostao sam. Imao je još dvije –tri »kalete« do kuće, ali suton je brzo obuhvatio uske prolaze i on se nekako nesiguran okrenuo da vidi tko ga to prati.

Na svoj užas ugledao je golemoga crnog psa koji je gledao ravno u njegove oči i tapkao za



njim. Možda ne ide za njim? Pokušat će ubrzati korak, pa ako i pas ubrza, onda... I Ivan požuri, krajičkom oka pazeći kamo pas odlazi. Baš za njim! I pas je ubrzao korak. Ivan potrči, i pas potrči. Isuse i majko! Ivan izvan sebe dojuri do »portuna« i brzo ga zaključa s unutarnje strane. Pogleda na vrh »skala« i sledi se: pas je stajao na samom vrhu i isplazivši jezik crnio se kao sablast u sumraku.

Ivan zavrišti, otključa vrata i pozove upomoć. Majka je bila u posjetu

pa su se susjedi sjatili, ali nitko nigdje nije ugledao psa. Njega nije bilo. Svi su ga tješili da se on, dječak uplašio mraka, da je umislio toga psa i da slobodno ide spavati. Ali te večeri ostao je u restoranu i zajedno s majkom pošao u sobu, moleći da ostavi otvorena vrata.

Nejasan i nikada zaboravljen strah ostao je u dječaku. On ga se dobro sjećao i nakon pola stoljeća pripovijedao zgodu sa svim pojedinostima. Ostao je uvjeren da je to bilo biće mraka.

(nastavlja se)



Cattaro osvajač LEN kupa

TRI EKIPE IZ KOTORA U EUROPSKIM KUPOVIMA U JEDNOJ SEZONI

Vaterpolo metropo-

Piše:

Tripo SCHUBERT

U svijetu ne postoji grad kao što je Kotor iz kojega su se tri vaterpolo ekipe: Primorac, Cattaro i Val, takmičile u europskim kupovima u jednoj takmičarskoj sezoni. Primorac je prošle godine osvojio Ligu šampiona i Super Kup a ove godine postao vicešampion Europe, dok je Cattaro osvojio europski LEN kup.

O najvećem uspjehu VK Primorac smo pisali u broju 50/51 iz lipnja prošle godine, kada je kao sudionik Final Four u Rijeci postao šampion Europe, da bi zatim u prosincu potvrdio svoj primat, pobijedivši osvajača LEN kupa za 2009. godinu, ekipu Szegeda iz Mađarske, osvojivši Super Kup.

U ovoj takmičarskoj sezoni ponovo se plasirao u Final four, koji se održao 14. i 15. 5. 2010. godine u Napulju. U polufinalu je pobijedio ekipu JUG-a iz Dubrovnika i plasirao se u finale, gdje je ponovo od-

mjerio snage sa Pro Reccom, ali nije ponovio prošlogodišnji uspjeh. Ipak, biti vicešampion Europe predstavlja veliki uspjeh za Kotor i crnogorski vaterpolo.

Najmlađi vaterpolo klub u Crnoj Gori formiran je u Kotoru 2008. godine pod nazivom Vaterpolo Akademija Cattaro. Za dvije godine postojanja ostvareni su značajni rezultati. Upisano je preko 230 djece muške i ženske populacije. Oformljena je profesionalna ekipa, koja je u prvoj takmičarskoj godini osvojila treće mjesto u Prvenstvu, a četvrto u Kup-u, na europskoj sceni došla do četvrtfinala LEN Trophy, osvojila prvo mjesto na memorijalnom turniru "Zoran Gopčević". Formirana je ženska ekipa, jedina u Crnoj Gori, koja je na turniru u Beogradu osvojila drugo mjesto. Stručni štab je sastavljen od vaterpolo legendi: **Pavle, Sloba, Mirko i Željko Vičević**, a od ove godine priključio im se i **Veljko Uskoković**.

Predsjednik Kluba je poznati vaterpolo radnik **Antun Pana Milošević**, a šef kancelarije je **Tripo Schubert**.

Ove takmičarske sezone Cattaro se takmičio u Jadranskoj ligi, u kojoj je zauzeo šesto mjesto od 13 klubova. Na europskoj sceni postigao je takav uspjeh, kakav nije zabilježen u povijesti vaterpola u Crnoj Gori. Osvojio je LEN Trophy, pobijedivši u četvrt finalu Primorac iz Hrvatske, u polufinalu Špandau iz Njemačke, a u Finalu Savonu iz Italije.

U prosincu ga očekuje susret sa pobjednikom Euro lige, ekipom Pro Recco, u borbi za osvajanje Super Kup-a.

Na prvom prvenstvu za dame u nezavisnoj Crnoj Gori, ženska ekipa Cattaro je postala šampion, pobijedivši žensku ekipu „Neptun“ iz Tivta.

PVK Val iz malog mjesta Prčanja, sa bogatom pomorskom povijesti, već tri godine zaredom učestvuje u LEN Trophy, a okosnicu tima čine juniorski reprezentativci Crne Gore.

KOTORSKE BOTUNADE

Bječva

Piše:
Vlasta MANDIĆ

Laura: Baš me kurijoza, đe je otperjao? Škura su mu zapatana evo će već dvije setemane. Nemam s kim prozborit, oh! Baš mi fali galijot jedan. Sve se promjenilo. Sve manje svijeta poznajem. A i ono što poznam ili je ombrano ili je pošlo na ostiku. Niko ne progovara ni jednu. Nema više ni za Novu godinu ni čestitanja ni kalende. Ma, samo kada se sjetim onoga naroda od nekada: dobro jutro, kako ste, ke nova, kako su vam doma, pozdravite gos. mamu, ma kako vam je fina ona mala, svratite na bičerin kada ufatite malo vremena .. i tako svaki dan jedni drugima. Kod svakoga si mogo posudit ako ti zafali malo cukara, ulja, brašna. Bome, bilo je i rišpeta i dentilece, a normalno i botunada, ali sve bez zle misli i namjere. Danas ni kanočalom ne možeš videt osobu in gamba. Ma đe je gospar Bepo, kotorski gardelin? Uzet ću potpiraču od robe i batit ću po škurima. Bup, bup... Bepo, Bepo!

Bepo: Lijepo šinjora Laura. Fina kotorska gospođa udara li, udara. Stanite, slomit ćete mi škura. Koji vam je đavo, jutros? Čuo sam jutrošnju tiradu. Ma, je malo melanhonična, oću reć da ste se uželjeli moje kompanije.

Laura: Što se ne javljate i đe ste vi ove dane?

Bepo: Digo sam ankoru, nupuvao jedra i partio, šinjora Laura. Da mi škina vidi put. Više sam se umufao u Kotor i bila je ura poć.

Laura: U ovoj situaciji ekonomske krize, sve veće mižerije, vi ste ufatili rotu. Lije-

po, vrlo lijepo, samo mi recite s kim i su čim. Svi stežu kaiše, smanjuju luše, a vi na put.

Bepo: Znao sam. Ne interesa vas đe sam bio, što sam lijepo vidio i jesam li se proveo, nego okle soldi. Okle!? Iz bječve, eto vam ga na. Nijesam ja od onih koji drže pare na banke. Jevreji vazda trećinu para drže u bječvu, a s one druge dvije rabotaju. Ja sve tri držim u bječvu. Nije baš prava bječva, jerbo me strah da mi je miši ne načnu, ali na sigurno je.

Laura: Imate pravo. Grdna su vremena arivala. To se najbolje aloća na Markat. Grbaljke mi se žale i da verdura slabo prolazi. A o ribi i mesu neću ništa ni reć. U prodavnice od luša po đe ko uđe, ali više da povarda i učini mot kao da ga nešto interesa za kupit. Lako je vama štivavat pare u vašu bječvu, kada vam svako malo iz Amerike stiže ričevuta od dolara.

Bepo: Ma ko mi kaže. Ostalo je i vama po nešto. Nisu vam i đedovi i zadnji muž zalud bili pomorci. Ne činite đir ni po Kotoru, a kamoli po Evropi iliti ga cijelome svijetu. Ne trošite šolde, nego vam se sve više kote. Nisam ja od vaše sorte da sempre kalkulam.

Laura: Muć te, muć te, šjor Bepo, da nas ko ne čuje.

Bepo: Dobro zborite. Jeste li čuli sinoć, u kasnu uru, sirenu od policijota. Zavijala je od vrata od Tabachine pa sve do vrata od Šuranja i tako više puta- gore dole. Ne znam što su to činili?

Laura: Fatali su one farabute od lupeža. Sada svako malo provaljuju u kuće i nose što god stignu- mobilju, vrata, koltrine, tapiće, starinske kalijerge i bome šolde. Kate mi je rekla da je gledala kroz škura kako se

motaju lupeži i policijoti. Lupeži vataju fugu, a policijoti za njima. Izgleda da su lupeži strani- jeri pa se ne snalaze kroz ove naše kanižele. Parali su kao pantagane u trapulu. Mogu zamisliti kako je bilo za umrijet od smijeha. Ma sada ih vidim, ha, ha ha!

Bepo: Vama je za smijati se, ali oni koje su operuškali njima je, bome, za rabiju i plakanje. Ko zna oće li ih uvatiti?

Laura: Neka im stave soli na rep. Do sada nisu ni jednoga strpali u karaklak. Nego, čekajte... čujem li ono da neko bati na portelu. Idem videt ko je? Čekajte me, nemojte poći ča!.. O, ke nova? Od kada te nisam vidjela srećo moja! Oli pada kiša? Lumbrelin stavi u pitar, tu pored vrata, ala da, žvelto. Crevlje dobro ošugaj. Tapiće su mi juće očistili. Skini ceradu! Ma đe si mi kapitala na uru od objeda.

MIRELA: Neću se dugo zadržavat. Samo na minut.

Bepo: Laura, puštite tu jednu malu disat. Oli je došla kod dotura ili u tribunao za dat izjavu. Baš ste đavo od žene.

Laura: Svako neka gleda svoja posla. Srećo moja, što nije došla kuma Marija?

MIRELA: Mama nije mogla doći ima goste, pa je poslala mene. Za pravo reć ja sam došla od moje potrebe. A kako ste mi vi kuma Laura? Ne mijenjate se, za vas su godine stale.

Laura: Mora se držat do sebe. Nego, koje su ti potrebe srećo moja?

MIRELA: Kuma Laura, sasvim smo vam deštregani. Kako nas je skopala ova kriza nemamo više mira doma. Moj Roko se ne može ukrcat na brod. Već je dvije godine doma bez solda. Tata

mi je dobio otkaz iz Riviere, poslije 35 godina. Ja se ne mogu zaposlit, nemam fakultet. Danas i za u prodavnicu traže visoke škole. Deca mala, hoće se puno toga. Za nevolju kupili smo auto na lizing. Svaki mjesec treba plaćat velike šolde.

Laura: Sve sam čula, ali auto na lizanje prvi put. Kakvi su to škerci, ništa ne peškam?

MIRELA: Mama mi je rekla ajde kod naše kuma Laure, pa je zamoli da nam posudi nešto solada. Čim Roko parti na brod, od prve plate ćemo vam vratit.

Laura: Oh, oh, uhvatio me batikor. Dodaj mi vode i cukara, brzo, brzo. Ostike pod nos. Dodaj mi ventulu. Maši, maši... oh, oh, malo mi je bolje.

MIRELA: Baš ste me prepali. Sasvim ste promijenili kolur. Skoro da ste se strangušali.

Laura: Što si ono rekla. Solde! Solde da vam posudim!? A okle, jadni ne bili, soldi u ovo zlo i teško vrijeme. Znaš da sam ja žena u godinama. Sirota, sama na ovom svijetu. Jedva kraj s krajem vezujem. Što je nekad bilo sve se istopilo. Čitaš li ti foje, mala moja. Svjetski bogatuni su preko noći krolali i od muke se strmoglavili kroz finjestru ili se obijesili o prvo drvo. Ko ovo može izdržat?... Može, može! A kako? Priteć kaiš, živjet su malo gavica i salate, pjat zelja, staroga kruva, kako smo se mi podigli. E, oče luše ko može i ko ne može. Ajde lijepo doma, pozdravi famelju. Neka ti Roko manje sjedi u kafić, neka se privati svake rabote, a tata neka prekopa đardin, sav vam je u drače. Lijepo, malo petrusina, salate, luka, radića, fažolete pa eto ti zdrave spize. Mogli bi, tuti kvanti, poč i do Kavča kaštriti masline, pa eto ti i ulja. Može se može se, samo treba fatigat. A vi biste spiskali sve do zadnjega šolda. A ti s djecom u barku pa nasred mora –peška-fondo, ribaj. Djeca na freškin od mora pa će im pasat laringite, ojačat će, a neka se nauče pen-dulavat – jesu li s mora ili montanje? Vidiš koliko koristi može učinjet pametan čovijek.

Bepo: Malu ste tako škopjali da je izlećela iz kuće. Samo što se nije strombuljala niza stube. Sve sam čuo. Kako ste samo

imali srca da je izbručite. A došla vam je samo da joj posudite koji solad.

Laura: Što se niste vi kao kavalir umiješali i ponudili malo iz one druge trećine iz vaše bječve. Stojali ste kucio iza škura. Možda ste i svaku riječ stavili u vašu libra za činjet makakadu sa vašim kompanjonima? Baš me briga. Umorna sam i idem na počinak. Pao mi je život i sva sam snervana. Koliko sam joj samo ideja dala! I to se plaća, a ne ovako a la maka.

Bepo: Nemojte se skandalizovat, tako vam Boga, šinjora Laura. Ajte, ajte u kočetu, laka vam noć.

Laura: Ne mogu oka sklopit koliko me ona mala snervala. Tek je tri batilo. Ko će dočekat zoru... ci,ci, šccccc... kakvi su to zvukovi? Sve sam finjestre sinoć zatvorila, neverina nema, sve je mirno, ali nešto se koprca. Neko varda... Ko je to tamo? Možda su škovacini uranili pa vardaju po kaletama? A možda u ošteriju „Karanpana“ još igraju na briškulu... Jao, čini mi se da je neko u saloto. Da nisu duhovi, aaaaaa? Ko je to? Ko ste vi, što radite u moju kuću? U pomoć, u pomoć Bepo, Kate, Luce, pomagajte evo su mi lupeži u kuću. Policija, policija... nije pošteno vas trojica, a ja jedna sama... ne dirajte mi kredencu, uh,uh... ubi me... tras, tras...

LUPEŽI: Muči babetino stara, zlato ili život. De su dolari, marke, lire bilo što... govori škicana kenkerušo. Sve ćemo ti polomit. Bolje ti je odma reći, ne znaš ti s kim imaš posla.

Laura: Blažena Ozana, vidiš li ti što me snašlo, pomagajte... čuje li iko? Maškalcuni, fakini, medzomati, kukuci, imbecili, šotokuci eto što ste...

LUPEŽI: Evo sam sve našao. Zlato je držala u luster, a dolare ispod tapića. Lude li žene. Pritisni babu malo za gušu i daj joj jedan kacot u glavu... i bježimo.

Laura: Udavi me, majko mil... tras!

Bepo: Šinjora Laura, otvorite škura, podne je.

Tomo: Bepo, sinoć sam čuo neko vardanje kod šinjore Laure. Kako je onbrozna nisam se činjeo vješt, da me ne snađe

kakvo čudo od nje.

Bepo: Morat ću poč do nje. O Bože moj, sveti Tripune ona je mrtva. Tomo brzo daj sić vode. Zali je cijelu da vidimo oče li mrdat.

Laura: Uh, uh, jeste li izluđeli. Lupeži još ste tu, policija, policija...

Bepo: Mi smo domaći. Vas su napali lupeži. Imate njok na čelo i modrice na vratu. O, koja dizgracija. Tomo zovi doktora.

Laura: Ne treba nikoga, već mi je bolje. Neću da se prospe priča po Kotoru. Nađontat će što je bilo i što nije bilo. Pomognite mi da se isam uh, uh, polako... i sada moram poč do sobe da nešto vidim... Bepo, kuku meni, sve su mi opelješili. Digli su mi zlato i dolare. Sve su ponjeli do zadnjega. Jadna li sam ja, teško meni siroti.

Bepo: Najvažnije je da ste vi živi. Ja sam mislio da nemate ništa za ukrast. Da ste juče posudili solde vašoj kumici i danas bi ih imali, a učinjeli bi dobro djelo.

Laura: Ko je znao što će me strefit. Ovo je sve zbog naše jučerašnje priče o krizi i parama. Vi ste krivi jer ste počeli priču o vijađu, trošenju para, o bječvama. Otvorili ste mi debatu preko finjestrina. Danas se i u kuću govori šoto voće, a vi, šjor Bepo, ono pa ovo, pa ovako pa onako i eto ti ga na. Sve smo im karte otvorili na tavulin. In šoma dele šome, neko je afitao uši i napao mene sirotu, nezaštićenu ženu. Vi ste krivi za to.

Bepo: Ja se ne ćutim krivim.

Laura: Čekaj, čekaj. Iako imam njok na čelo dobro mi rade klikeri. Prije par dana neki dovanoti su afitali kamaru na drugi pjan. Sigurno je neko od njih. Po cijeli dan su u ošteriju, kartaju se i piju. Idem do policije. Vidjet će oni s kim imaju posla. Šjor Bepo, pošto ste na neki način i vi saućesnik, odvojite koji solad od one vaše druge trećine iz bječve, dok se ne rekuperam.

Bepo: Oću kao što ste i vi odvojili vašoj kumici, đavo od žene!

**bječva – čarapa
inšoma dele šome- dakle**

KULTURNA BAŠTINA MANJINSKIH NARODA
CRNE GORE

Bogatstvo različi-

U Podgorici je u organizaciji Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina upriličen susret manjinskih naroda koji žive na prostoru Crne Gore. Susret je pokazao bogatstvo kulturnih različitosti i bio potvrda multikulturalnosti na relativno malom crnogorskom prostoru



Piše:

**povjesničar umjetnosti
Marija MIHALIČEK**

Susret je osmišljen kao edukativna radionica, tematski povezana za nošnju i glazbenu baštinu, vrijednosti preko kojih se sagledava tradicijska kultura i identitet različitih nacionalnosti.

Zeleni salon hotela Crna Gora u Podgorici je za nekoliko sati trajanja radionice, na zadovoljstvo sudionika, a posebno onih koji su pratili bilo izvanredno iskustvo, otkrivanje nepoznate ogromne vrijednosti materijalne i nematerijalne baštine manjinskih naroda države Crne Gore. Činjenica je da se u biti malo i površno poznajemo, nažalost često zatvoreni u okvirima svoje kulturne tradicije, konfesionalne, nacionalne pripadnosti. Zato je ova radionica bila prigoda otkrivanja, upoznavanja, razumijevanja i zbližavanja različitih kul-

turnih tradicija.

Skupu su nazočili **Božo Vodopija**, generalni konzul Republike Hrvatske u Kotoru, **Marija Vučinović**, predsjednica Hrvatske građanske inicijative, **Miroslav Franović**, predsjednik Hrvatskog nacionalnog Vijeća i **Zvonko Deković**, predsjednik Krovne udruge. Susret je otpočeo pozdravnom riječi **Ferhata Dinoše**, ministra za zaštitu ljudskih i manjinskih prava u vladi Crne Gore i **Mirsada Mulića**, predsjednika Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina. Poslije uvodnih izlaganja etnologa mr **Zorice Mrvaljević** i etnomuzikologa dr. **Slobodana Jerkova**, uslijedilo je predstavljanje manjinskih naroda preko nošnje, etnoglazbe i tradicionalnih narodnih instrumenata. Svaka je nacionalna zajednica sudjelovala prezentacijom u kojoj su sudjelovala: kulturno-umjetnička društva, folklorne grupe, klappe, kolekcionari sta-

rih nošnji i glazbenih instrumenata.

Entuzijazam i želja da se predstave u najboljem svjetlu zračili su iz svakog nastupa vrijednih amatera, koji su nazočnima uspjeli da prirede umjetnički doživljaj, da ih educiraju i otkriju raznolikost i ljepotu nošnje, nakita, zvukova...

Upoznali smo živopisne no-





Prezentacija kulturnog nasljeđa u Podgorici

šnje Albanaca (koje nose pripadnici muslimanske i katoličke konfesije) iz obiteljske ostavštine, kolekcionara **Vaida Turuskovića**, zatim nošnje iz Krajine, okoline Ulcinja, sela Šestana, Briske, Zatrijebača ...

Zatim muslimansku nošnja seoskog stanovništva u ručno tkanim materijalima i gradsku sa raskošnim detaljima u

skupocjenim materijalima i istočnjačkim elementima veza na odjevnim predmetima i nakita, te nošnje Bošnjaka iz Plava i Gusinja, Peštera.

Glazbena baština Albanaca, Muslimana, Bošnjaka, Roma je predstavljena tradicionalnim pjesma i igrama uz obilje zvukova tradicionalnih instrumenata.

Predstavljanje tradicionalne kulture Hrvata iz Boke Kotorske u organizaciji Savjeta Hrvatskog nacionalnog vijeća je bilo zapaženo i dobro osmišljeno.

Za ovu prigodu bile su izloženi primjerci tradicionalne nošnje : Dobrotska, koja se čuva u Pomorskom muzeju CG u Kotoru , muška - mornarska nošnja i Lastovska za koju je **Anuška Stjepčević Vlahović** kao kuriozitet istakla da je nosila mlada Ana Filipova Andrić na vjenčanju 1940. To je bilo posljednje vjenčanje u Lastvi na kome je mlada bila u na-

rodnom kostimu. Kako je u prošlosti izgledao svadbeni običaj , dočarao je dokumentarni film „Lastovska svadba“, autora **Marija Perušine** iz 70-tih god. prošlog stoljeća.

U dijelu predstavljanja glazbene tradicije Hrvata iz Boke, koje je osmislio prof. glazbe **Nikša Čučić**, sudjelovala je klapa „Agruvijum“ sa peraškim bugaršticama „Oj vesela veselice“ i „Dvoje mi drago zaspalo“, i starim melografskim zapisima iz Stoliva „Slavuj poje u lugove“ i „Tri su mi gore visoke“. Djevojke i mladići iz KUD-a „Boka“ iz Tivta, koje djeluje pod vodstvom koreografa **Peđe Šučića** otplesali su kola: škakljarsko, dobrotsko i „na bosansku“, uz pratnju lijericice. Za ovu prigodu prvi put je predstavljeno ovo gotovo zaboravljeno glazbalo kojim se prije više od jednog stoljeća muzicalo u Boki. Zahvaljujući gosp. **Doku Begu**, koji je svirao na lijericici vlastite ručne izrade, oživljen je ovaj etno- instrument , koji smo do sada u Boki mogli sresti samo kao muzejski predmet.

Zaista se može iskazati zadovoljstvo što je Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina ovom radionicom postigao cilj, prezentacija je bila edukativna za zainteresirane koji su je popratili: etnolozi, kulturne radnike, povjesničare, voditelje i članove folklornih društava, novinare i političare...

Ovaj susret je potvrdio i afirmirao bogatstvo etničke i konfesionalne raznolikosti, a radionica „Narodne nošnje i muzička baština Crne Gore“ bila je korisna prije svega što je ukazala na neophodnost adekvatnije zaštite i potrebe sistematskog znanstvenog istraživanja kulturne materijalne i duhovne baštine manjinskih naroda, jer, kako je kazao prof. Jerkov, „kad god se počne dobro je, samo da ne bude kasno“.



Pozdravne riječi: Dinoša, Mrvaljević, Mulić i Jerkov



*ISTRAŽIVANJE: KULTURNE POTREBE
MLADIH U BOKI KOTORSKOJ*

Kultura je toleranci-

Društvo nije bogato samo ako ga čini višenacionalna, višekonfesionalna i višekulturna zajednica. Ono je u pravom smislu bogato ako među njima postoji interaktivna suradnja

NVO EXPEDITIO iz Kotora završila je višemjesečno istraživanje pod naslovom Kulturne potrebe mladih u Boki kotorskoj, u okviru šireg projekta SOSTENUTO, koji realiziraju u suradnji sa partnerima iz Francuske, Italije, Slovenije i Španjolske. Projekt je osmišljen u skladu s preporukama i zaključcima Nacionalnog plana akcije za mlade (NPAM) iz 2006, koji je usvojila Vlada Crne Gore.

Projektom su definirani specifični ciljevi istraživanja: utvrditi kako mladi razumiju kulturu, utvrditi koje su njihove kulturne potrebe i kako ih zadovoljiti, da li različite grupe mladih imaju podjednak pristup kulturnim sadržajima i kako se to stanje može unaprijediti, identificirati barijere na koje mladi nailaze pri zadovoljavanju svojih kulturnih potreba i kako se one mogu ukloniti i omogućiti mladim ljudima da daju konkretan doprinos u stvaranju platforme za strategiju kulture Boke kotorske.

Istraživanje je bilo usmjereno na anketiranje pojedinaca, fokus grupe i intervjuje. Obuhvaćeni su mladi iz urbanih i ruralnih sredina, mladi

sa hendikepom, mladi u institucijama za mlade i mladi angažirani u kulturnim društvima i nevladinom sektoru.

Od institucija, istraživanjem su bili obuhvaćeni organi lokalne samouprave nadležni za kulturu, institucije koje se bave kulturom i mediji.

Intervjuirani su pojedinci, zaposleni u institucijama kulture, resornom organu lokalne uprave i pojedinci koji se kulturom bave profesionalno ili im je kultura predmet znanstvenog interesiranja.

Projekt je sufinanciran sredstvima Ministarstva kulture, sporta i medija Crne Gore. Rezultati istraživanja su prezentirani i objavljeni za javnost 30. ožujka 2010. Nije nam namjera da ovim putem upoznajemo javnost sa kompletnim rezultatima istraživanja, već da iznesemo neka od njih, kao i neke od primjedbi sudionika prezentacije.

Mladi u Boki kulturu doživljavaju na različite načine: „kao odgoj i slobodu, toleranciju, način na koji se ophodimo prema drugima, brigu prema prirodi, prema životnoj sredini, ljubav prema domovini, poznavanje njenih prirodnih i kulturnih osobenosti i promocija u drugim državama“. Neki od anketiranih kultura doživljavaju kao dio svakodnevice, a drugu kulturu vezuju za kreativnost i stvaralaštvo. Ne manje su interesantna i kritička mišljenja o poput : „ Kultura se mijenja kroz vrijeme, ali kod nas ne postoje kulturne vrijednosti i to sve djeluje na odrastanje. Kultura je bitna, kao kultura ponašanja, a i kao kultura naroda, ali mladi na to ne obraćaju pažnju...“

Mladi Boke su gotovo jednoglasni u tome da je kultura mladih poseban segment i da je kultura suštinska potreba, ali je „određena socijalnim

razlikama i krugovima u kojima se neko kreće“. Gotovo potpuno suglasje postoji i u mišljenju mladih Boke da slabo prate kulturna dešavanja i da je samo tri od deset anketiranih obišlo neku od izložbi, bilo nazočno predstavi ili koncertu.

Manji broj anketiranih smatra da se kultura adekvatno tretira u školskim programima dok drugi misle suprotno i potkrepljuju sljedećim odgovorom : „ Živimo u Kotoru koji je sinonim za kulturu, a mnogi ljudi (pogotovo mladi)

življenja danas).“

Ovakva situacija u vezi sa nepoznavanjem osnovnih podataka o mjestu stanovanja, svakako je proizvod činjenice da je Boku, prema popisu stanovništva 2003, naseljavalo 72 611 stanovnika (Herceg Novi 33 034, Kotor 22 947 i Tivat 16 630). U mjestu rođenja, prema podacima navedenog popisa, živi 28 264 stanovnika, odnosno 38,92%, najviše u općini Kotor 43,37%, a najmanje u općini Tivat 34,37%. Navedeni pokazatelji imaju isključivi



nemaju pojma o kulturnim osobenostima grada“. Evo još nekoliko odgovora koji ilustriraju nedovoljno poznavanje kulture stečene kroz obrazovanje: „ Više od 50% ljudi ne bi znalo osnovne podatke o gradu (o njegovoj starosti, nastanku, povijesnim spomenicima, dužini bedema). Desi se da neko završi Pomorsku školu, a da nije ušao u Pomorski muzej“.

Interesantno je zapažanje mladih, a ono će biti povod našem obraćanju, da se ne stječu dovoljna znanja o lokalnoj kulturi.“ Ne uči se lokalna kultura

(običaji, ponašanje, kultura

cilj da ilustriraju činjenicu da je broj nositelja lokalne i regionalne kulture, tradicije, nedovoljan da se osigura njen održivi razvoj. Odnosno, da ilustrira ono što su mladi Boke kazali u anketi, o potrebi edukacije mladih i starijih, kroz redovito obrazovanje i obrazovanje na javnim tribinama, pisanim medijima, elektronskim medijima ...

Tekuću godinu UNESCO je proglasio godinom zbližavanja. Kultura je jedno od snažnih sredstava za zbližavanje pripadnika različitih zajednica. Ali, to podrazumijeva međusobno poznavanje kultura. Odnosno, to podrazumijeva

interkulturnu suradnju. Društvo nije samo bogato ako ga čini višenacionalna, višekonzesionalna i višekulturna zajednica. Ono je u pravom smislu bogato ako među njima postoji interaktivna suradnja.

U spomenutoj anketi mladi Boke su iznijeli sljedeće prijedloge: o potrebi educiranja iz oblasti kulture, uspostavljanja kontakta institucija kulture sa mladima, informiranja o kulturnim zbivanjima, integraciji mladih u zbivanjima u kulturi, zapošljavanju mladih u institucijama kulture, omogućavanju mladih sa hendikepom da prate kulturne događaje, potrebi izrade strategije kulture za područje Boke, koju smatraju jedinstvenom kulturnom cjelinom.

Ono što pada u oči jeste da mladi Boke kotorske kulturu ne doživljavaju kao segment održivog razvoja i jedan od njegovih indikatora. Zapravo, mali broj njih govori o lokalnoj i regionalnoj kulturi, veći broj kulturu doživljava kao univerzalnu vrijednost, što i jeste.

Međutim, moramo shvatiti nekoliko činjenica. Prije svega, da živimo u vrijeme globalizacije, što je suprotno regionalnim i lokalnim karakteristikama. A, upravo one, regionalne i lokalne karakteristike kulture, su motiv koji pokreće preko 60 milijuna ljudi u Europi, ili oko 10% turista u svijetu, s kulturnom motivacijom. Jasno je, nema turizma bez kretanja, a kretanja se ostvaruju u cilju zadovoljenja potreba koje čovjek ne može da ostvari u mjestu stalnog boravka. Pa tako i onih kulturnih, koja se vezuju za dostignuća drugih kultura. Iako je riječ o kulturnom turizmu, s obzirom na pojam kulture, ova putovanja podrazumijevaju i religiozne, obrazovne, umjetničke, fol-

klorne, pejzažne i druge motive. Sve ovo potvrđuje činjenicu o potrebi očuvanja kulturnih osobnosti lokalnog, regionalnog i nacionalnog značaja, kao faktora održivog razvoja i kao turističkih resursa.

Istina, teško se oduprijeti suvremenim izazovima, među koje spada i intenzivno naseljavanje ovog dijela Crne Gore, najprije potaknuto ratnim događanjima devedesetih prošlog stoljeća, do onih recentnih koja podrazumijevaju i doseljavanje iz drugih država, izvan neposrednog okruženja. Razumljivo je da doseljenici (u periodu 1991 – 2003, u Boku je doseljeno 15 523 stanovnika), sa sobom donose i svoje kulturne osobnosti i shvaćanja kulture. Razumljivo je i to, da u gradovima čije stanovništvo sa mjestom rođenja u tom gradu čini 50% ili u pojedinim naseljima 29% stanovništva, teško mogu da se održavaju lokalne ili regionalne kulturne osobnosti. Otuda mladi dobro uočavaju potrebu edukacije o

lokalnim kulturnim vrijednostima, kao načinu da se one očuvaju u funkciji održivosti. Pri tome, možda, nisu o njima razmišljali kao o turističkom resursu.

Stječe se dojam da mladi u Boki kotorskoj kulturu, bar kroz zapošljavanje, doživljavaju kroz institucije kulture a ne kao već spominjani turistički resurs. Dakle, ne kroz konverzionu i multiplikativnu funkciju, koju može samo da ostvari kroz turizam, kao njegov resurs, a to znači, između ostalog, veću mogućnost zapošljavanja i van institucija kulture.

Drugim riječima, kultura se od strane mladih u Boki kotorskoj doživljava kao potrošač a ne kao stvaralac prihoda. A ovo drugo jeste smisao i preporuke Komiteta ministara Savjeta Europe (REC 2003) 1, o promoviranju turizma radi unapređivanja kulturnog nasljeđa kao faktora održivog razvoja. O ovome imamo već pozitivnih primjera u Crnoj Gori, ali još mali broj u odnosu na mogućno-



sti, odnosno atraktivnosti.

Kulturna raznolikost na prostoru Crne Gore, stvarnost, daleko više korištena u druge a ne u svrhu turističke ponude, nije ni izdaleka valorizirana u skladu sa citiranom preporukom Komiteta ministara Savjeta Europe. Stvarnost koja zahtijeva, pored ostalog, educiranje o kulturnim karakteristikama baštinka te kulture, da bi se međusobno upoznali, poštovali i živjeli u različitostima. Dakle, edukaciju, ne samo mladih, već i odraslih. Jedino tako možemo osigurati očuvanje kulturnog identiteta različitih kulturnih zajednica, a to znači i očuvanje kulturnih resursa kao turističkih resursa i kao elementa održivog razvoja.

Nadamo se da će rezultati navedene ankete, kao i preporuke mladih, biti primjereno prihvaćeni od strane onih na koje se odnose, a da će slična anketiranja u ostalim dijelovima Crne Gore biti također korisna u mišljenjima i prijedlozima. Sve u istom cilju.

M. M. P.





Piše:
Tripo SCHUBERT

Otvoren Hrvatski dom u Podgorici

14.5. 2010. u nazočnosti velikog broja uglednih uzvanika gradonačelnik Miomir Mugoša i predsjednica HGDCG podružnica Podgorica dr. Svjetlana Zeković otvorili su prostorije Hrvatskog doma u centru Podgorice. Otvaranju je nazočilo vodstvo HGDCG: predsjednik prim. dr. Ivan Ilić, tajnik Tripo Schubert, povjerenik za Hrvatsku Krunoslav Težak, Igor Žuvela, počasni član Društva, Ana Modun, zamjenica Veleposlanika RH u Podgorici, brojni visoki uzvanici i prijatelji društva iz Hrvatske i

Crne Gore i predstavnici medija.

„Ovo je mali znak pažnje i doprinos učvršćivanju odnosa i starih dobrih veza među ljudima, kao i stvaranju novih prijateljstava“, rekao je Mugoša i najavio da će Glavni grad u narednom periodu financijski pomoći formiranje Ekumenskog centra za mlade „Don Branko Sbutega“ u Kotoru. Domaćin svečanosti, koja je od gradonačelnika na dar dobila umjetničku sliku, predsjednica podgoričke podružnice HGDCG dr. Svjetlana Zeković je rekla je da je želja Društva da njihov novi dom bude otvoren za sve, i za Crnogorce, i Srbe, i Albance i Muslimane, da se ponovo izgrade porušeni mostovi povjerenja i komunikacija.

„Zahvaljujem u ime našeg društva gradona-





čelniku Miomiru Mugoši koji nam je omogućio otvaranje ovog lijepog prostora u kojem planiramo književna, glazbena i druga kulturna događanja“, kazala je dr. Zeković.

U ime Veleposlanstva Republike Hrvatske u Podgorici skup je pozdravila savjetnica gđa Ana Modun, koja je zahvalila Mugoši na velikom daru za hrvatsku manjinu koji će tu imati prostor za kulturna događanja.

Svečanom karakteru otvaranja doprinijela je glumica Dragica Tomas, članica društva, koja je govorila stihove Frana Alfrevića, a postavljena je izložba radova slikarica Mile Vladisavljević i dr. Vesne Oborine.

Čestitke u povodu otvaranja je uputio ministar kulture u Vladi Crne Gore Branislav Mićunović.

„U ovom gestu gradskih vlasti i gradonačelnika Miomira Mugoše najbolje se ogleda tradicija otvorenosti, multikonfesionalnosti i multikulturalnosti Podgorice i Crne Gore, ali i spremnost države da, kroz jednako pažljiv odnos prema svim svojim građanima, unaprjeđuje saradnju sa državama u okruženju.

Vjerujem da će HGD iz novih prostorija u Glavnom gradu nastaviti da razvija svoje projekte, a da će naši prijateljski i saradnički odnosi biti još uspješniji. Sve što skupa činimo, činimo u slavu i čast Crne Gore i Hrvatske, nacionalne, vjerske i etničke raznolikosti, naših dobrosusjedskih relacija i zajedničkog evropskog puta“, stoji u čestitki ministra Mićunovića.



Pasković predstavnica u CRNVO

29.3. 2010. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore je predložilo CRNVO pravnicu Jovan-ku Pasković, iz Podružnice Podgorica, za pred-stavnika mreže u radnoj grupi za izradu Me-moranduma o suradnji sa Skupštinom CG.

Prezentacija istraživanja

30.3. 2010. nazočili smo prezentaciji istraži- vanja „Kulturne potrebe mladih u Boki“, koju je organizirao NVO Expeditio iz Kotora.

Okrugli stol o kulturi manjina

31.3. 2010. Na poziv Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina sudjelovali smo na okruglom stolu : Kultura manjina-mogućnosti i perspektive. Diskusija se fokusirala na dva pitanja: Kako umrežiti sve potencijale za afir- maciju kulture manjina i kakve smjernice do- nijeti za organizaciono predstavljanje i suštin- sko reprezentiranje kulture manjina.

Naš predstavnik je tražio da se prvo definira koje su manjine u Crnoj Gori i što se sve po- drazumijeva pod pojmom „kultura manjina“. Također ja traženo da se napravi registar kul- turnih dobara manjina ož Gori.

Sastanak Poslovnog kluba

7.4. 2010. Od Hrvatske gospodarske komo- re smo pozvani da nazočimo sastanku Hrvat- skog poslovnog kluba u Podgorici, kojem je



gost bio crnogorski premijer Milo Đukanović. Veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori Petar Turčinović u pozdravnoj je riječi

ocijenio kako je suradnja dviju država u pora- stu, bez obzira na debalans na štetu Crne Go- re, zbog njenog slabijeg izvoza u Hrvatsku.

„Nedostaju zajednički poslovi i nastupi, po- gotovu u turizmu“, kazao je Turčinović.

Crnogorski premijer istaknuo je kako gospo- darska situacija u Crnoj Gori nije lošija nego u regionu, ali bi njenom poboljšanju mogla do- prinijeti bolja suradnja i zajednički nastupi cr- nogorskih i hrvatskih kompanija.

„Očekujemo da hrvatske kompanije nastave da investiraju, šire partnerstvo i zajedno sa cr- nogorskim nastupaju u EU“, ocijenio je Đuka- nović.

Prijem kod gradonačelnice

9.4.2010. gradonačelnica Kotora Marija Ma- ja Čatović primila je delegaciju HGDCG , u sa- stavu: dr. Ivan Ilić, Slobodan Vičević i Antun Dender. Razgovaralo se o pokretanju postup- ka za dobivanje specijalnog statusa HGD CG u proračunu Općine Kotor i o dodjeli novog prostora za rad Društva.

Sastanak HNV

13.4. 2010. sastanku HNV su iz našeg dru- štva bile nazočne Raspravljalo se o formiranju više Odbora Vijeća i o podršci projektima na predstojećem natječaju MVPEI. Donesena je odluka da, na predstojećem natječaju MVPEI, predstavnik HNV u Povjerenstvu ne podrži projekt "Hrvatski Glasnik".

Natječaj MVPEI

16.4. 2010. HGDCG je na raspisani natječaj kandidiralo četiri projekta, i to: Hrvatske svjetske igre, Boka kotorska nekad i danas, Hrvatski glasnik i Uređenje prostora za rad Podružnice HGD Podgorica.

Znanstveni skup u Baru

17.4. 2010. članovi barske podružnice HGDCG su, uz potporu čelnika Udruge, odlu- čili organizirati znanstveni skup u prekra- snom zdanju Zavičajnog muzeja u Baru (neka- dašnjem ljetnikovcu kralja Nikole) na kojem su predstavljena nova tumačenja uloge i zna- čaja mons.Milinovića u povijesnoj znanosti Crne Gore i Hrvatske. Ovaj projekt pomogle su partnerske udruge“Zupci produc-



tion“i“Šestani“, Fond za manjine,Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo kulture,medija i sporta, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina i Kulturni centar Bar.

Skupština Bokeljske mornarice

19.4. 2010. predstavnik HGDCG je prisustvovao izbornoj Skupštini Bokeljske Mornarice- podružnice Kotor. U izvješću o radu nagla-



šena je dugogodišnja plodna suradnja sa našim Društvom, koje je nakon rata omogućilo nastup Bokeljske Mornarice u Zagrebu, Dubrovniku, Omišu i Podgorici. HGD CG je bilo i inicijator i predlagatelj dodjele visokih državnih odličja R. Hrvatske i Crne Gore Bokeljskoj Mornarici i odličja Milošu Miloševiću, Admiralu.

Sastanak u Slanom

23.4. 2010. u povodu posjete djece DNŽ Bo-

ki kotorskoj, održan je sastanak u Slanom- Općina Dubrovačko Primorje, kojemu su prisustvovali od strane HGD CG Tripo Schubert i Krunoslav Težak, Igor Žuvela, predsjednik Udruge dragovoljaca domovinskog rata Dubrovnik, Pero Maškarić, zamjenik načelnika Općine i Mirko Zvone ravnatelj osnovne škole Slano. Razgovarano je o terminu i programu posjete djece iz Slanog i članova KU “Žutopas”

Djeca u Šibeniku



23- 25.4. 2010. HGDCG i Školski odbor dopunske nastave na hrvatskom jeziku, organizirali su posjet djece gradu Šibeniku i nacionalnom parku Krka. (opširnije str.4)

Tin Ujević i Crna Gora

29.4. 2010. u koncertnoj dvorani glazbene škole Vida Matjan, crkve sv. Duha, u Kotoru, predstavljena je knjiga “Tin Ujević i Crna Gora”, koja je tiskana kao produkt suradnje Nacionalne Zajednice Crnogoraca iz Zagreba i HGD CG iz Kotora. O Tinu Ujeviću je govorio književnik Branko Banjević, predsjednik Matice Crnogoraca, a o knjizi je govorio autor Pavle Goranović. U programu su sudjelovale učnice srednje muzičke škole „Vida Matjan“, Dajana Sčasni-saksafon i Ana Lalošević- klavir.

Posjet studenata i profesora iz Zagreba

30.4. 2010. studenti i profesori Filozofskog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu, koji istražuju dijalekte u Hrvatskoj, posjetili su HGD CG.

Primili su ih Tripo Schubert, Vlasta Mandić i Dolores Fabijan. Razgovaralo se o suradnji i našem projektu očuvanja bokeškog dijalekta, kao govora naših predaka. Vlasta Mandić, autorica "kotorskih botunada" u časopisu Hrvatski glasnik, predstavila im je svoje monografsko izdanje bokeške kužine, u kojoj su prilogi napisani ovim dijalektom bokeškog govora.

Notar

30.4. 2010. na poziv Centra za njegovanje i prezentaciju dokumentarnog naslijeđa Kotora "Notar", naš predstavnik je prisustvovao prezentaciji prve faze projekta "CENTRALNI KATALOG POMORSTVA CRNE GORE". To je uzajamna elektronska baza podataka o pomorstvu Crne Gore kreirana na osnovu stručno selektirane, sistematizirane i obrađene rukopisne, tiskane, dokumentarne, elektronske, audiovizuelne i druge bibliotečke i arhivske građe, kao i muzealija o pomorstvu.

Kultura manjina

7.5. 2010. Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore organizirao je radionicu na temu "Narodne nošnje i muzički instrumenti manjina". Odbor za kulturne manifestacije Hrvatskog nacionalnog vijeća prezentirao je bokeljsku nošnju i folklor, a od instrumenata autohtoni instrument lijericu, koja je nažalost u našim krajevima izumrla. Ljericu je donio iz Dubrovnika naš suradnik Đorđe Begu, koji je na njoj pratio bokeljsko kolo. Iz našeg Društva radionici je prisustvovala Marija Mihaliček, povjesničar umjetnosti i Ljerka Sindik.

Dan Dubrovačko-neretvanske županije

12.5. 2010. na poziv župana, prof. Nikole Dobroslavića, naše izaslanstvo: Krunoslav Težak i Tripo Schubert, nazočili su proslavi Dana Dubrovačko-neretvanske županije i blagdana njezinog zaštitnika sv. Leopolda Bogdana Mandića.

Položili su vijenac i odali počast poginulim braniteljima i civilnim žrtvama Domovinskog rata na spomen križ, na groblju Boninovo. Prije svečane sjednice, pridružili su se uzvanicama na galijunu Karaka, kojom su pratili četiri



tradicionalne neretvanske lađe od Gruža do Porta u Gradu.

Prisustvovali su svečanoj sjednici Županijske Skupštine u kazalištu Marina Držića, uz prisutnost premijerke Jadranke Kosor i drugih visokih dužnosnika R. Hrvatske.

Nakon svečanog ručka otvoren je internacionalni terminal u zračnoj luci Čilipi.

Posjet Matice hrvatske iz Sarajeva

15.5. 2010. Članovi Matice Hrvatske i Hrvatskog društva znanosti i umjetnosti BiH iz Sarajeva, posjetili su Boku i upoznali se sa najznačajnijim spomenicima kulturne baštine Perasta i Kotora. Imali su priliku nazočiti crkvenoj i pučkoj svetkovini obilježavanja 15. svibnja. Pored čelnika obje Asocijacije, u grupi su bili istaknuti znanstvenici, akademici i univerzitetski profesori. Domaćin u Perastu je bio don. Srećko Majić, a u Kotoru Marija Mihaliček.

Prijem kod ministra



14.5. 2010. Delegaciju HGD CG: prim. dr Ivan Ilić, Tripo Schubert, Tamara Popović, Krunoslav Težak i Igor Žuvela, primio je u posjetu Branislav Mićunović, ministar kulture, u svezi organiziranja posjete djece iz DNŽ Crnoj Gori.

Dan Grada Omiša

16. 5. 2010. gradonačelnik prof. Ivan Škaričić pozvao je čelnike HGDCG na proslavu Dana grada Omiša i blagdana sv. Ivana Nepomuka, njegovog zaštitnika. Zbog nepredviđenih obveza delegacija nije oputovala. U ime Društva položen je vijenac u spomen za sve poginule za Domovinu kod središnjeg križa na Gradskom groblju „Vrisovci“. Svetu misu u



župnoj crkvi predvodio je kotorski biskup mons. Ilija Janjić.

Natječaj MVP EI

18.5. 2010. Povjerenstvo Veleposlanstva Republike Hrvatske u Podgorici rasporedilo je raspoloživa sredstva (12.000,00 eura) na prispele projekte. Od našeg društva podržana su četiri projekta.

IPA projekti

19.5. 2010. na Forumu za traženje projektnih partnera i razmjenu projektnih ideja (PSF), koji je održan u Igalu, prisustvovao je i predstavnik HGD CG. Ovaj Forum prethodi objavi drugog Poziva za podnošenje prijedloga projekata u okviru IPA prekograničnog programa HRVATSKA –CRNE GORA i imao je za cilj uspostavljanje direktne komunikacije među potencijalnim partnerima- aplikantima iz dvije Države. Mi smo se i ovaj put opredijelili za suradnju sa Regionalnom razvoj-



nom Agencijom DNŽ, Dunea d.o.o., kao koordinatora.

Dan nezavisnosti Crne Gore

21.5. 2010. U povodu Dana nezavisnosti Crne Gore, nacionalna Zajednica Crnogoraca hrvatske, Vijeće crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba i Ambasada Crne Gore u Zagrebu organizirale su svečani Koncert Bojana Martinovića iz Kotora i Mirana Begića iz Cetinja, u dvorani hrvatskog Glazbenog Zavoda, na kojemu su pozvali i predstavnike našeg Društva. Koncertu su nazočili naši studenti iz Kotora i Tivta, koji studiraju u Zagrebu.

Izborna Skupština Bokeljske Mornarice

28.5. 2010. na poziv Admiralata Skupštini su nazočili prim. dr Ivan Ilić i Tripo Schubert. U izvješću o radu, Niko kondanari, predsjednik, se zahvalio HGD CG na sve ono što je uradilo za nastup Bokeljske Mornarice u gradovima Hrvatske, kao i na inicijativu i prijedloge za dodjelu visokih državnih odličje Hrvatske i Crne Gore Bokeljskoj Mornarici i njihovom Admiralu, dr. sci. Milošu Miloševiću.

Posjeta profesora sa Hvara

28/30.5. 2010. Profesorima osnovne škole iz Starigrada na Hvaru, na studijskom putovanju u Boki i Cetinju, HGD CG je upriličilo posjetu spomenicima kulture u Perastu i Kotoru.

Delegacija mađarske Fondacije

29.5. 2010. delegacija Mađarske fondacije za istraživanje položaja manjina u Europi, posjetila je naše Društvo. Delegaciju je predvodila Erika Torzsok, predsjednik Fonadacije, viši savjetnik u kabinetu Premijera, uz nazočnost predstavnika Ambasade Mađarske u Podgorici i pratnji Csaba Magyara, počasnog konzula u Crnoj Gori. Delegaciju su primili



prim. dr Ivan Ilić i Tripo Schubert i pružili neophodne podatke o položaju hrvatske manjine u Crnoj Gori.

ČESTITALI SMO:

- Dan grada Dubrovnika i Sv.Vlaha
- Uskršnje blagdane
- Dan Primorsko-Goranske Županije
- Dan Zadarske Županije
- Dan grada Pule
- Dan grada Splita i Sv.Duja
- Dan Dubrovačko-Neretvanske Županije i Sv. Leopolda Bogdana Mandića
- Dan grada Omiša i Sv.Ivana Nepomuka
- Dan neovisnosti Crne Gore
- Dan grada Zagreba



IN MEMORIAM



Roko Luković

Veliki broj stanovnika malog ribarskog mjesta Mula i okolnih naselja, ispratili su Roka Lukovića na njegov vječni počinak. Nakon svete mise u crkvi Blaženog Gracije, od njega se oprostio Ilko Marović, predsjednik Podružnice HGD CG, Kotor, riječima:

Ima li nešto ljepše od ovoga što se desilo našem dragom Roku. Doživjeti gotovo 100 godina, okružen rodbinom i prijateljima. Kao i svake nedjelje, ustao je, umio se, sredio i obukao svečano da bi otišao na misu u katedralu sv. Tripuna, na dan Hristovog uskrsnuća. Sjeo je na kauč i sklopio oči. Kao da ga je Krist pozvao k sebi da na nebu nastavi misiju ljubavi.

Roko se rodio na Muo 1910. godine. Čitav život je posvetio pružanju usluga sugrađanima, brinuo se da lijepo izgledaju, podšišani i obrijani. To je dugi niz godina radio i u kotorskoj

bolnici.

Odmah nakon osnivanja Hrvatskog građanskog društva Crne Gore postao je njegov član i bio sudionik osnivačke skupštine. Uvijek se interesirao za rad Društva i dok su ga oči služile čitao je Hrvatski glasnik. Redakcija mu je prošle godine u srpnju objavila životnu priču.

Stanovnici Mula ga nisu zaboravili iako se nakon zemljotresa preselio u Stari grad. To ga nije sprječavalo da svake nedjelje dolazi na Muo biciklom, dok je mogao voziti, da bi podšišavao mnoge članove mještane, a zatim odlazio na misu.

Tako je Roko živio, a mi smo ga povremeno obilazili i pričali mu o novostima iz Mula, jer ga je sve interesiralo.

Opraštam se od našeg dragog Roka, neka mu je vječna slava i hvala“.

Stanka Montan

Nakon dulje bolesti, u 70. godini umrla je Stanka - Stane Montan iz Perasta.

Stane Montan bila je dugogodišnji član Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, član Upravnog odbora u prvom sazivu, a zatim povjerenik za Perast. Kao tajnica Društva prijatelja Perasta, Mjesne zajednice i Upravnog odbora Festivala klapa, godinama se borila za očuvanje i zaštitu bogatog kulturnog nasljeđa grada Perasta.

Građani Perasta i mnogobrojni prijatelji širom Boke oprostili su se od Stane dana 1.6.2010. na groblju Sv.Mihovil u Perastu.





Eva. Iz sreća mora.



Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis bez granica

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država, Hrvatske i Crne Gore.

Distribuirana se na kioscima u Crnoj Gori, a putem pretplate stiže u Hrvatsku, Europu, Australiju, SAD...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

Pretplatite se!

NARUDŽBENICA

Ovim neopozivo naručujem primjeraka "Hrvatskog glasnika"

Ime i prezime/naziv tvrtke

Ulica i broj

Grad

Poštanski broj

Država

Tel/fax

E-mail

Datum

Potpis/pečat



102 fm



**SKALA
RADIO
Kotor**

Nezavisni radio, Stari grad,
Trg od oružja, 85330 Kotor

99.0 MHz 95.3 MHz

RADIO KOTOR



www.radiokotor.com

Hrvatski glasnik

PRETPLATITE SE!

Za Crnu Goru:

18 eura

na žiro račun
510-4741-76
Crnogorska komercijalna
banka

Za Hrvatsku:

180 kuna

na kunski račun
23600001101667657,
Zagrebačka banka d.d.,
Poslovnica Dubrovnik
Vukovarska 7,
20 000 Dubrovnik

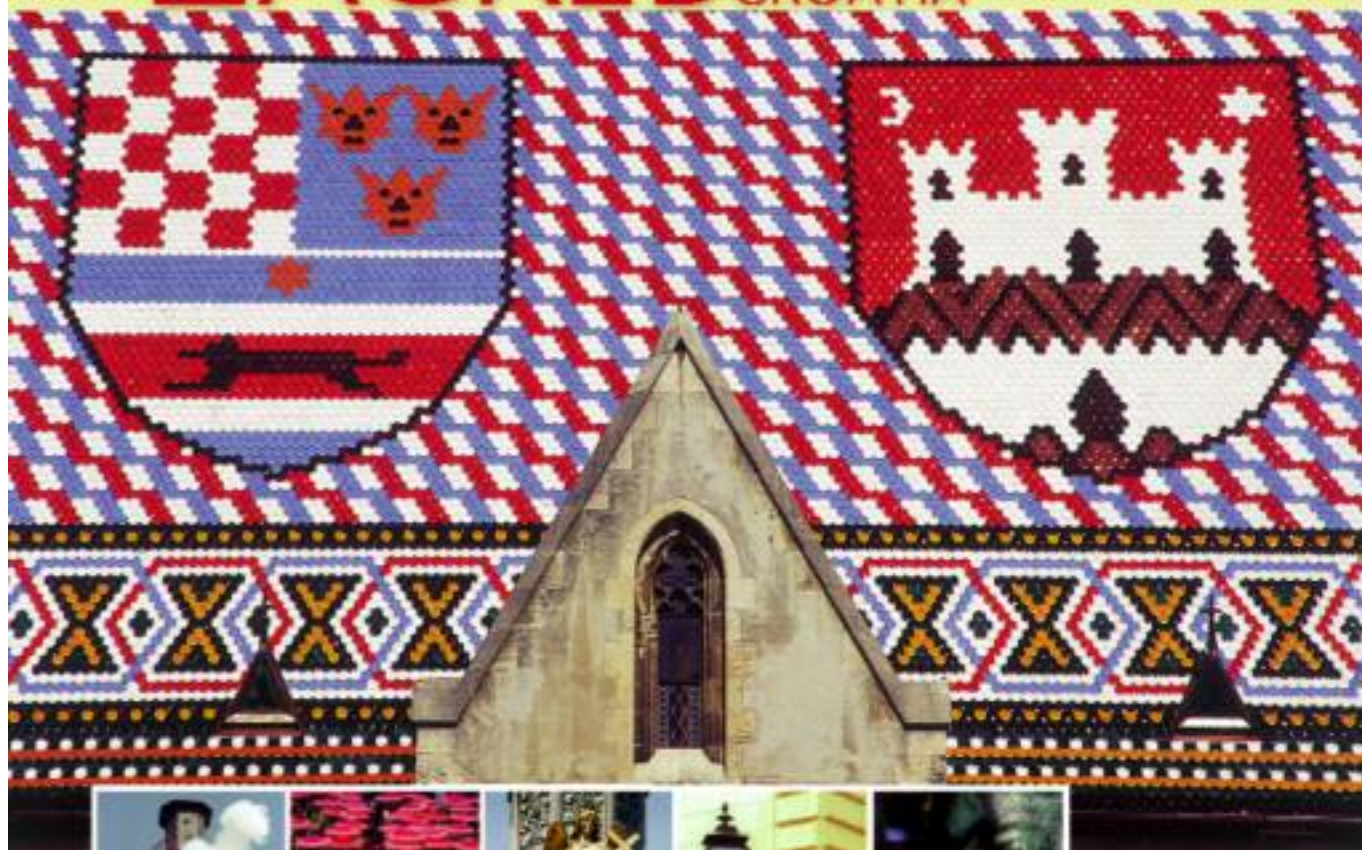
Za inozemstvo:

24 eura

na devizni račun HR
7723600001101667657,
Zagrebačka banka d.d.,
Poslovnica Dubrovnik
Vukovarska 7, 20 000
Dubrovnik

Ovu narudžbenicu i kopiju uplatnice pošaljite na adresu izdavača:
Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, Zatvoreni bazen Škaljari, 85330 Kotor, Crna Gora
Pretplatiti se možete i u Uredu HGDCG u Kotoru

ZAGREB CROATIA



Ljubav
na prvi pogled



TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

tel: +385 1 481 40 51, 481 40 52, 481 40 54, fax: +385 1 481 40 56

e-mail: info@zagreb-touristinfo.hr, www.zagreb-touristinfo.hr





INA CRNA GORA d.o.o. PODGORICA

Podgorica - 18 JULA 33, 81000 Podgorica

tel: +382 20 218 302

+382 20 218 303

+382 20 218 803

fax: +382 20 218 804

e-mail: inacg_podgorica@t-com.me

INA CRNA GORA d.o.o. TIVAT

Durmidran-Mrčevac, 85320 Tivat

tel: +382 32 66 03 15

fax: +382 32 67 11 42

www.inacg.me



INA CRNA GORA